

MILIEU *federatie*
DRENTHE

Jaarverslag 2007

Milieufederatie Drenthe
Hertenkamp 6
9401 HL ASSEN
Telefoon: (0592) 31 11 50
Fax: (0592) 33 02 01
E-mail: info@bfdrenthe.nl
Website: www.bfdrenthe.nl

Inhoudsopgave

I - Inleiding	4
II - Overzicht resultaten 2007	5
III - Jaarverslag in cijfers	10
IV - Beschrijving activiteiten per thema	15
Thema Groene Ruimte	16
1.1.1 Behoud en ontwikkeling kwaliteit groene ruimte.....	16
1.1.2 Gebiedsgericht beleid	18
1.1.3 Planologische bescherming natuur en landschap.....	19
1.1.4 Project Nieuwe wet Ruimtelijke Ordening.....	21
1.1.5 Kiek op Drenthe / Zuinig op Ruimte.....	23
1.1.6 Duurzame natuurlijke recreatie	25
1.1.7 Duurzame integrale stedelijk planvorming.....	27
1.1.8 Beleef de Stille.....	29
1.1.9 Zicht op duisternis 2007.....	30
1.1.10 Baten natuur en landschap.....	32
1.2.1 Duurzaam waterbeheer / Ondersteuning waternetwerk.....	33
1.2.2 Applaus voor de Kader Richtlijn Water	35
1.2.3 Kijk onder water	37
1.2.4 Natura 2000	39
Thema Duurzame Ontwikkeling	40
2.1.1 Advisering provinciaal milieubeleid.....	40
2.1.2 Duurzaam en trendzettend	42
2.1.3 Duurzaam inkopen verkopen.....	43
2.1.4 en 2.1.6 Duurzame mobiliteit algemeen / Mobiliteitsmanifestatie	45
2.2.1 Stimuleren duurzame energievoorziening	46
2.2.2 Biomassa.....	47
2.2.3 Energiebesparingcampagne.....	48
2.2.6 CO ₂ -neutrale producten	49
2.2.7 Drenthe rijdt als nieuw!	50
2.2.8 Freeze your building	51
2.3.1 Regionale Dubo Consulent en 2.3.2. werkplaats Duurzaam Bouwen.....	52
2.3.3 Schoner wonen	56
2.3.4 Woonmanifestatie	58
Thema Kerntaken en milieucommunicatie	59
3.1.1 Ondersteuning netwerk natuur- en milieuvrijwilligers	59
3.1.2 Coördinatie natuurbescherming.....	60
3.1.3 Ombudswerk natuur en milieu	61
3.2.1 Milieubewustwordingsactiviteiten algemeen.....	62
3.2.3 Het natuur en milieuforum (De Groene Peiler)	64

I - Inleiding

De Stichting Milieufederatie Drenthe is in 1971 opgericht als het provinciale samenwerkingsverband van natuur- en milieuorganisaties in Drenthe. Op dit moment zijn bij ons 41 natuur- en milieuorganisaties aangesloten. Ons bestuur is verantwoordelijk voor het beleid van de organisatie. Dit beleid is vastgelegd in onze beleidsvisie. Hieraan wordt via jaarlijkse werkplannen uitvoering gegeven.

Het werkplan van de milieufederatie is mede in verband met de provinciale subsidiesystematiek vertaald in een productbegroting. Deze is eind 2007 vastgesteld en vormt de basis voor de verantwoording in dit jaarverslag 2007.

Het werkplan 2007 is gebaseerd op zeven programma's waarmee wij invulling geven aan onze hoofddoelen; de bescherming, behoud en ontwikkeling van natuur en landschap, de verbetering van de milieukwaliteit en bevordering van duurzame ontwikkeling in de provincie Drenthe. Daarbij is een indeling in de hoofdthema's *Groene ruimte* en *Duurzame ontwikkeling* en *Kerntaken en Milieucommunicatie* aangehouden.

De programma's zijn uitgewerkt in 39 verschillende activiteiten en projecten. De voortgang en resultaten van dit geheel wordt in dit jaarverslag beschreven.

De financiële verantwoording van de verschillende programma's is ook terug te vinden in onze jaarrekening 2007. Voor verschillende projecten worden daarnaast nog afzonderlijke verslagen opgesteld die dienen ter verantwoording naar verschillende subsidiegevers.

II - Overzicht resultaten 2007

Algemeen

Het totaal van de resultaten sluit goed bij de opgestelde begroting. De totale omzet is iets hoger dan begroot, hetgeen samenhangt met de projectkosten van het succesvolle project Natuurlijk recreatie. De gerealiseerde uren zijn conform de begroting. Niet alle projecten zijn conform de oorspronkelijke begroting uitgevoerd. Dit hangt onder andere samen met al dan niet beschikbare projectfinanciering of wijzigingen in het werkveld die ook gedurende het jaar aanpassing van activiteiten en projecten vragen. Afwijkingen die waren voorzien in activiteiten die te maken hebben met inzet van provinciaal budget zijn zoveel mogelijk afgestemd met de provincie. Voor de tweede helft van het jaar is dit vertaald naar een gedeeltelijke bijstelling van de productbegroting. We hebben dit jaar kunnen afsluiten met een positief resultaat.

THEMA GROENE RUIMTE

Programma 'ruimtegebruik'

Het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit en het tegengaan van verrommeling hebben wij met de campagne *Kiek Op Drenthe* en het landelijke vervolg *Zuinig op Ruimte* in Drenthe goed op de kaart gezet. Het thema heeft een prominente plaats gekregen op de politieke agenda. Verrommeling is als speerpunt opgenomen in het bestuurprogramma van de provincie. Een groot aantal partners wil aan de slag met de aanpak ervan. In 2008 zullen wij dit samen met de provincie en deze partners gaan oppakken.

Het samenwerkingsproject *Natuurlijke recreatie* kent een bijzonder succesvol verloop. In dit project werken wij samen met de recreatiesector en de provincie aan ruimtelijke ontwikkelingen die zowel winst opleveren voor recreatie, als natuur en landschap. Het project heeft in de provincie gezorgd voor een positieve doorbraak en gaat na de start in een voorbeeldgebied nu in verschillende gemeenten een vervolg krijgen. De beleidsaanbevelingen uit het project zijn 1 op 1 overgenomen in het provinciale beleid en de samenwerking met een aantal bedrijven bewijst dat de beoogde win-situaties ook in de praktijk van de grond komen.

Binnen het ruimtelijke werk is *planologische bescherming* van de ecologische hoofdstructuur nog steeds een belangrijk speerpunt. Met deze inbreng zorgen we voor goede bescherming van natuur- en landschapswaarden in bestemmingsplannen. De komst van de *nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening* is in dit werkveld inmiddels duidelijk merkbaar. De nieuwe wet kent de gemeenten een grotere rol toe, maar daarmee is de noodzaak voor regie op hogere schaalniveaus op thema's zoals EHS, water en landschap niet minder geworden. Wij hebben de provincie opgeroepen om hierin een stevige rol te vervullen. Dit signaal is door de Provinciale Staten breed ondersteund. De door ons uitgevoerde *landelijke enquête over verrommeling* onderstreept dit beeld. De resultaten zijn aangeboden aan Minister Cramer, die deze uitkomsten zal meenemen in haar programma Mooi Nederland.

Een ontwikkelingsgerichte aanpak en een vroege inbreng van bewoners en maatschappelijke belangenorganisaties wordt ook door ons gezien als een belangrijke manier om tot betere plannen te komen. Wij hebben ons daar de afgelopen jaren op verschillende plaatsen voor ingezet. Bij recreatie, water en ecologische verbindingzones gaat dat -met vallen en opstaan- de goede kant op. Maar bij stedelijke ontwikkeling en de ontwikkeling van woonwijken blijkt de praktijk weerbarstiger. Onze inbreng in de ontwikkeling van *Roden-Leek* heeft zich noodgedwongen meer moeten richten op een - samen met plaatselijke groepen - uitgevoerde lobby tegen de door de gemeente ontwikkelde plannen. Dit, omdat de bestuurlijke drang om zoveel mogelijk woningbouw te realiseren, de macht van projectontwikkelaars en de grondpositie van de gemeenten de kwaliteit van de plannen en het inspraak- en ontwikkelingsproces inmiddels ernstig frustreren. Dat het ook anders kan, bewijst de gemeente Tynaarlo in Vries, hoewel wij ook hier vragen hebben bij woningbouwambities.

De ontwikkelingen rond de wijk Nijveense landen in Meppel gaven ons geen mogelijkheden voor een vervolg op onze eerdere inzet, omdat de planvorming sterk is veranderd in verband met exploitatievraagstukken.

De invoering van het *provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied* en de instelling van diverse gebiedcommissies, vormden de belangrijkste ontwikkeling in het algemene beleid. De milieufederatie leverde samen met terreinbeherende organisaties inbreng in dit proces en heeft de voordracht van diverse vertegenwoordigers verzorgd. 2007 is daarbij te zien als een overgangsjaar. Wat de nieuwe gebiedsgerichte aanpak gaat brengen, moet de komende jaren blijken.

De derde *Nacht van de Nacht* die de provinciale milieufederaties en Stichting Natuur en Milieu samen met een groot aantal deelnemende organisaties organiseerden, was een groot succes en trok 12.000 bezoekers. Ook in Drenthe waren weer op veel plekken publieksactiviteiten georganiseerd. Opvallend is dat nu ook veel gemeenten actief meedoen. Het meekrijgen van meer bedrijven is nu de volgende uitdaging. Nu dit thema zo breed op de agenda is gezet, zullen we ons de komende tijd ook kunnen gaan richten op beleids- en uitvoeringsmaatregelen. Hiertoe zijn dit jaar de eerste stappen gezet. Samen met de Brede Overleg Groep Kleine Dorpen gaan wij werk maken van '*Dorpen bij nacht*'.

Het onderwerp 'stilte' hebben we in 2006 op de agenda gezet. Er is steun voor de diverse maatregelen die wij, samen met betrokkenen, voor het Dwingelderveld op een rij hebben gezet. Een deel van deze maatregelen zal de komende jaren in het kader van een bredere aanpak van dit gebied worden uitgevoerd. Het voornemen van de provinciale milieufederaties om dit thema een gezamenlijk vervolg te geven is niet gerealiseerd omdat de financiering hiervoor niet rond kwam. We zullen nagaan of we dit op provinciaal niveau alsnog gerealiseerd kunnen krijgen.

Geluid is ook het belangrijkste item rond het TT-circuit Assen. We hebben ons, samen met Stichting Het Drentse Landschap en diverse groepen, sterk gemaakt voor handhaving van de geluidplafonds die voor dit circuit zijn opgesteld en ons verzet tegen (nieuwe) activiteiten, waarmee deze plafonds steeds verder worden opgerekt. De organisatie van een soort formule 1 autoraces, in de vorm van de zgn. Champ Cars, vormde voor ons een dieptepunt. Wij hebben ons daar tot aan de rechtbank - tot ongenoegen van veel circuitliefhebbers - tegen verzet. De races zijn toch doorgedaan en hebben geleid tot de ons voorspelde te hoge geluidbelasting en nieuwe klachten. Ons belang is daarbij een adequate bescherming van het aanliggende Witterveld en het tegengaan van de geluidsoverlast die omwonenden al jaren ervaren. Het Witterveld heeft op grond van zijn natuurwaarden tal van beschermingspredikaten maar komt door diverse ontwikkelingen steeds verder in de verdrinking. Wij hebben met de provincie diverse malen overleg gevoerd over een andere, meer integrale geluidaanpak van het gebied. Dit idee is door de provincie weliswaar omarmd, maar nog steeds niet opgepakt. De provincie is inmiddels wel tot een strengere handhaving overgegaan, waarbij ook dwangsommen worden gehanteerd. Dit geeft aan dat er ook alle aanleiding is om iets te doen aan het lawaai rond dit circuit.

Programma 'Water en kwaliteit van de natuur'

Binnen het waterbeheer is de uitwerking van de Kaderrichtlijn Water (KRW) ons belangrijkste speerpunt. Hier adviseren we de waterschappen en de provincie, die druk bezig zijn met ambtelijke en bestuurlijke voorbereiding van de invoering van deze richtlijn. Met onze inbreng bieden we ook tegenwicht aan de weerstand die de kaderrichtlijn nu al oproept.

Onder het motto 'beeldschon water' hebben wij samen met Het Drentse Landschap het belang van waterkwaliteit in beeld gebracht. De onderwaterfotograaf Willem Kolvoort heeft in onze opdracht ruim 600 onderwaterfoto's gemaakt. Deze zijn in een boek, tentoonstelling en website verwerkt, waarmee we in 2008 breed naar buiten gaan, om het belang van schoner water duidelijk te maken.

Omdat bij de KRW vooral gekeken wordt naar de kosten, willen wij ook de baten van schoon water bij de beleidsmakers meer tussen de oren krijgen. Hiervoor hebben wij een eerste verkenning door het bureau Triple E laten uitvoeren en een themabijeenkomst georganiseerd. Daaruit blijkt dat er voor de beleidsmakers nog veel werk te verrichten is om deze baten inzichtelijker te maken. We zullen deze activiteiten in 2008 voortzetten, omdat dan belangrijke besluiten worden genomen over de invoering van de Kaderrichtlijn Water in Drenthe.

Het ammoniakbeleid en de invoering van Natura 2000 blijven belangrijke items waarbij wij 'van de partij' zijn. Samen met collega-organisaties hebben we ons verder voorbereid op de invoering van Natura 2000. De verwachting was dat dit jaar gestart zou worden met het opstellen van beheerplannen voor een deel van de Drentse Natura 2000-gebieden. De formele aanwijzing heeft echter vertraging opgelopen en is nu voorzien in 2008.

De provinciale milieufederaties en terreinbeherende organisaties zullen de komende jaren hierin landsbreed gaan samenwerken. Wij richten ons daarbij op het creëren van draagvlak voor de beheerplannen en het bevorderen van de integraliteit ervan.

THEMA DUURZAME ONTWIKKELING

Programma 'Milieukwaliteit en duurzaam ondernemen'

Samenwerken op bedrijventerreinen kan een goed middel zijn om duurzamer te ondernemen. In 2006 zijn we daarover samen met de Kamer van Koophandel gesprekken gestart met de ondernemersverenigingen rond bedrijvenparken. Dit heeft geleid tot een samenwerkingsproject gericht op energiebesparing, dat we samen met deze ondernemersorganisaties in 2007 hebben uitgevoerd. De resultaten laten zien welke kansen energiebesparing biedt. In korte tijd zijn besparingspercentages van 20 tot 30% te bereiken. We zetten deze samenwerking met de Kamer van Koophandel in 2008 voort.

Ook een voortvarende aanpak van milieuvergunningen biedt nog veel kansen voor veel verbeteringen. Een door de 12 milieufederaties landelijk uitgevoerde toets ten aanzien van de IPCC-richtlijn laat zien dat via deze weg grote sprongen gemaakt kunnen worden in verbetering van de luchtkwaliteit. We leverden in 2007 ook milieu-inbreng bij procedures rond een asfaltfabriek, de afvalverbrandingsinitiatieven bij Coevorden en Wijster en de hervatting van de oliewinning bij Schoonebeek. De provincie heeft de vergunningaanvraag voor uitbreiding van de afvalverbranding in Wijster geweigerd. Wij steunen dit besluit met name omdat wij verdere vergroting van de verbrandingscapaciteit niet gewenst vinden. Bij de andere vergunningprocedures heeft onze inbreng geleid tot aanpassing van de initiatieven en aanscherping van de vergunningeisen.

In 2006 zijn we gestart met het stimuleren van het duurzaam inkopen bij gemeenten. Als alle overheden vanuit hun voorbeeldfunctie samen duurzamer inkopen, geeft dit een geweldige impuls aan de markt voor dit soort producten. In Drenthe heeft een viertal gemeenten hiervoor inmiddels een intentieverklaring ondertekend. Dit project wordt in 2008 voortgezet. We hopen andere gemeenten ook nog over deze streep te kunnen trekken.

Op het gebied van duurzame mobiliteit hebben wij ons vooral gericht op een 'groenere' aanpak van de verbreding van de N33 en het realiseren van een duurzame mobiliteitsmanifestatie. Ook deze activiteiten krijgen in 2008 een vervolg.

Programma 'Klimaat en energie'

Het Klimaatbeleid en het streven naar een duurzame energievoorziening heeft in 2007 een nog prominentere plaats gekregen op de bestuurlijke maatschappelijke agenda. Onze inzet is er op gericht deze aandacht ook in Drenthe omgezet te krijgen in daadwerkelijke veranderingen.

Ons belangrijkste speerpunt daarbij is energiebesparing. We hebben in 2007 het initiatief genomen een groot aantal partijen bij elkaar te brengen om hier een meer gezamenlijke inzet in te bereiken. Dit kostte enige moeite, maar met steun van de provincie gelukt. In 2008 zal dit leiden tot een gezamenlijke gedragen energiebesparingscampagne.

Het mede door de milieufederatie ontwikkelde energiebesparingsproject gericht op huishoudens met lage inkomens is in Drenthe in 2007 van start gegaan in vrijwel alle Drentse gemeenten. We zijn blij dat dit gelukt is maar we zijn er als initiatiefnemer niet meer bij betrokken. De gemeenten trekken nu deze kar.

De milieufederaties hebben zich landelijk sterk gemaakt voor de ontwikkeling van klimaatneutrale producten. In Drenthe hebben wij initiatieven genomen voor ontwikkeling van het product 'Klimaatneutraal kamperen', hetgeen met vijf recreatiebedrijven is vormgegeven in 2007. Dit trok landelijke media-aandacht. Het concept klimaatneutrale producten is inmiddels via dit project in de markt gezet en zal in de komende jaren worden overgedragen aan het bedrijfsleven zelf.

De milieufederaties hebben in 2007 gezamenlijk een groot aantal gebouwen met infraroodopnamen gescand om de aandacht te vestigen op de energiebesparingskansen. De Milieufederatie Drenthe heeft daarbij drie opvallende gebouwen in Drenthe voor haar rekening genomen. We zullen de resultaten in 2008 onder de aandacht brengen.

De door ons in 2006 en 2007 georganiseerde cursussen over 'Het Nieuwe Rijden' leverden veel respons op. De 250 deelnemers reageerden enthousiast op de praktische tips waarmee zij hun brandstofverbruik sterk kunnen laten afnemen. Deze campagne hebben wij in 2007 afgerond. De Stichting Verkeerseducatie Drenthe, die de praktijktrainingen uitvoerde, neemt nu het stokje over om Het Nieuwe Rijden in Drenthe verder onder de aandacht te brengen.

Voor het realiseren van duurzame energievoorziening zullen we ook aandacht besteden aan de kant van de bronnen. In 2007 hebben we ons gericht op de milieurisico's die aan biomassa kleven. Dit heeft geleid tot een visie op 'goede' en 'foute' biomassa, waarmee wij in 2008 'de boer' opgaan.

Programma 'Duurzaam stedelijke ontwikkeling/duurzaam bouwen'

Met onze inzet op het gebied van duurzaam bouwen (dubo) hebben we de laatste jaren bereikt dat er ook in Drenthe vele dubo-projecten zijn gerealiseerd. Via de bij ons gestationeerde Regionale Dubo Consulent (RDC) stimuleerden en ondersteunden wij de inzet van de Drentse gemeenten en bouwpartners daarbij. Tegelijk constateren we dat er van bouwbrede toepassing van duurzaam bouwen helaas nog lang geen sprake is, ondanks het feit dat dit toch een bewezen techniek is. Om hierin verandering te brengen, hebben we, samen met de partners van het Platform Duurzaam Bouwen Drenthe, een nieuwe aanpak ontwikkeld.

Deze aanpak met als titel 'Sterk bouwen' betreft een meer marktgerichte aanpak van het duurzaam bouwen. Dit concept is eind 2006 gepresenteerd aan de partners en in 2007 verder inhoud gegeven. We hebben in 2007 diverse activiteiten uitgevoerd om een groot aantal partners voor deze aanpak te winnen. De resultaten van deze aanpak zijn eind 2007 samen met de provincie geëvalueerd.

Daaruit blijkt dat veel partijen een marktgericht aanpak onderschrijven. Tegelijkertijd geven zij aan het lastig te vinden om daar op eigen kracht concrete invulling aan te geven.

De provincie heeft te kennen gegeven het vervolgproces te willen trekken en aangekondigd met een programma te komen om uit dit dilemma te komen. Dit laat nog op zich wachten.

De RDC heeft daarnaast diverse gemeenten geadviseerd bij het ontwikkelen van het eigen dubo-beleid en diverse bouwprojecten. Samen met twee gemeenten is gewerkt aan het stimuleren van bewonersinbreng bij duurzamere woningbouw.

Voor het vergroten van de bekendheid van duurzaam bouwen en het verbeteren van het imago bij het brede publiek hebben wij de Woonmanifestatie georganiseerd. De eigenaars van een 20-tal duurzame gebouwen hielden daarbij open huis. Hoewel de formule, de dubo-bewoners en -gebruikers lichtten zelf het geïnteresseerde publiek voor, blijkt te werken, viel de opkomst op de dag tegen. Een meer op maat gerichte benadering waarbij er een aantal open huisactiviteiten plaatsvinden in de loop van het jaar, lijkt hier een betere weg.

THEMA KERNTAKEN EN MILIEUCOMMUNICATIE

Programma 'Provinciaal netwerk en ondersteuning inwoners/groepen'

Belangrijke basistaken van de Milieufederatie Drenthe zijn het verzorgen van de ondersteuning van en samenwerking met het netwerk van natuur- en milieuorganisaties in Drenthe en activiteiten die gericht zijn op algemene milieubewustwording.

Daarnaast hebben we in samenwerking met de gemeente Assen een groene stadskaart ontwikkeld, die alle natuurgebieden van de gemeente in beeld brengt. Het is de bedoeling dat alle nieuwe inwoners in 2008 deze kaart gaan krijgen.

Programma 'Natuur- en milieucommunicatie'

We hebben dit jaar geïnvesteerd in de ontwikkeling van een nieuwe website die ons mogelijkheden biedt voor meer toepassingen en tijd bespaart in het beheer. Hierbij werken we samen met de Milieufederatie Groningen. Deze website zullen we met een digitale nieuwsbrief in 2008 lanceren. Het door ons in 2006 opgerichte natuur- en milieupanel waaraan zo'n 600 inwoners deelnemen, hebben we dit jaar opgeschaald naar heel Nederland. Aan dit panel nemen nu ruim 3000 personen deel.

In 2007 zijn er vier onderzoeken uitgevoerd onder het natuur- en milieupanel van Drenthe: De resultaten van deze onderzoeken zijn gebruikt binnen verschillende inhoudelijke projecten. Daarnaast zijn de resultaten een aantal keer verschenen in provinciale media waarmee de aandacht kon worden getrokken voor het onderzochte thema. Gemiddeld genomen was de respons op deze onderzoeken hoog (> 60%), waardoor de resultaten een voldoende betrouwbaar beeld gaven van de mening van natuur- en milieugeïnteresseerden in Drenthe. Uit de samenstelling van de panels blijkt bovendien dat burgers die voorheen nog geen binding hadden met de Milieufederatie Drenthe, zich nu hebben aangesloten, waarmee een nieuwe groep burgers betrokken is bij onze activiteiten.

Het is ons niet gelukt een natuur- en milieuportal in Drenthe van de grond te krijgen. We zouden graag zien dat alle Drentse natuur- en milieu-informatie via dit portal wordt samengebracht en beter toegankelijk wordt gemaakt. Het vinden van de financiering blijft hier voorsnog het struikelblok.

III - Jaarverslag in cijfers

---

1. Urenresultaat en kosten

Aan het begin van 2007 waren 8.250 productieve uren begroot. Geleverd zijn 8.285 productieve uren. In tabel 1 is de urenverdeling over de thema's te lezen. De begrote en gerealiseerde kosten per thema zijn weergegeven in de tweede tabel.

Tabel 1

Thema	Begroot	Werkelijk
Groene ruimte	2.940	3.511
Duurzame ontwikkeling	3.760	3.270
Kerntaken en milieucommunicatie	1.550	1.504
Totaal uren	8.250	8.285

Tabel 2

Thema	Totaal kosten		Inzet provinciaal budget	
	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk
Groene ruimte	292.600	416.794 (*)	184.700	190.758
Duurzame ontwikkeling	378.900	338.045	102.800	109.161
Kerntaken en milieucommunicatie	196.000	187.251	86.500	86.500
Totaal	867.500	942.091	374.000	386.419

(*) De afwijking van de begroting hangt samen met de productkosten van het project duurzame recreatie.

2. Resultateng 2007 in tabel

Op de volgende pagina's zijn de jaarresultaten in tabelvorm gepresenteerd. Allereerst een totaaloverzicht, daarna per thema de specificaties.

Jaarresultaten 2007 in tabel

In euro's				
Programma	Groene ruimte	Duurzame ontwikkeling	Kerntaken en milieucommunicatie	Totaal
1.1. Ruimtegebruik	314.417			314.417
1.2. Water en kwaliteit van de natuur	102.378			102.378
2.1 Milieukwaliteit en duurz. ondernemen		77.403		77.403
2.2 Duurzame stedelijke ontwikkeling		170.308		170.308
2.3 Klimaat en energie		90.334		90.334
3.1 Provinciaal netwerk en ondersteuning			58.789	58.789
3.2 Natuur- en milieucommunicatie / voorlichting			127.152	127.152
3.3 Overige			1.310	1.310
Totale kosten	416.794	338.045	187.251	942.091
<i>Totaal projectinkomsten</i>	<i>403.593</i>	<i>340.947</i>	<i>182.513</i>	<i>927.053</i>
<i>Provinciaal budget</i>	<i>190.758</i>	<i>109.161</i>	<i>86.500</i>	<i>386.419</i>

In uren				
1.1. Ruimtegebruik	2.465			2.465
1.2. Water en kwaliteit van de natuur	1.046			1.046
2.1 Milieukwaliteit en duurzaam ondernemen		722		722
2.2 Klimaat en energie		863		863
2.3 Duurzame stedelijke ontwikkeling		1.686		1.686
3.1 Provinciaal netwerk en ondersteuning			635	635
3.2 Natuur- en milieucommunicatie / voorlichting			866	866
3.3 Overige			4	4
Totaal in uren	3.511	3.270	1.504	8.285

Thema Groene ruimte	Kosten				Baten	
	Aantal uren	Uur-kosten	Product-kosten	Totaal kosten	Baten totaal	Provinciaal budget 2007
1.1. Ruimtegebruik						
1.1.1 Behoud en ontwikkeling Groene ruimte	306	27.371	0	27.371	27.000	27.000
Ammoniakbeleid	18	1.620	0	1.620	2.558	2.558
1.1.2 Gebiedsgericht beleid	75	6.750	57	6.807	6.500	6.500
1.1.3 Planologische bescherming Groene Ruimte	901	79.311	530	79.841	59.000	24.000
1.1.4 Nieuwe Wet ruimtelijke ordening	129	11.561	259	11.820	12.000	10.000
1.1.5 Kiek op Drenthe / kwaliteitscarroussel	330	29.746	10.802	40.547	41.380	10.000
1.1.6 Duurzame recreatie	289	26.010	73.026	99.036	99.566	26.500
1.1.7 Duurzame integrale stedelijke Planvorming	156	14.015	172	14.187	15.000	15.000
1.1.8 Beleef de stilte	45	4.028	1.500	5.528	4.500	4.500
1.1.9 Zicht op duisternis 2007	195	17.534	572	18.106	18.150	10.500
1.1.10 Baten natuur en landschap	22	1.935	6.831	8.766	15.200	7.200
1.1.11 Een reis door de tijd (*)	0	0	0	0	0	0
Overige	0	0	788	788	788	0
Totaal Ruimtegebruik	2.465	219.880	94.537	314.417	301.642	143.758
1.2 Water en kwaliteit van de natuur						
1.2.1 Duurzaam waterbeheer	190	17.047	97	17.144	19.325	13.000
1.2.2 Applaus voor de KRW	215	18.450	303	18.753	16.500	9.000
1.2.3 Kijk onder water	582	52.194	8.932	61.126	61.126	20.000
1.2.4 Natura 2000	60	5.355	0	5.355	5.000	5.000
Totaal Water en kwaliteit van de natuur	1.046	93.046	9.332	102.378	101.951	47.000
Totaal thema Groene ruimte	3.511	312.925	103.869	416.794	403.593	190.758

De met een * gemerkte projecten hebben geen doorgang gevonden vanwege het uitblijven van voldoende financiering

Thema Duurzame ontwikkeling	Kosten				Baten	
	Aantal uren	Uur-kosten	Product-kosten	Totaal kosten	Baten totaal	Provinciaal budget 2007
2.1 Milieukwaliteit en duurzaam ondernemen						
2.1.1 Advisering provinciaal milieubeleid	262	23.535	1.500	25.035	24.500	23.000
2.1.2 Duurzaam en trendsettend 2007	101	9.090	1.056	10.146	11.056	10.000
2.1.3 Duurzame inkoop verkopen	131	11.745	83	11.828	11.346	2.000
2.1.4 Duurzame mobiliteit algemeen	79	7.110	0	7.110	10.000	10.000
2.1.5 <i>Schoon op weg (*)</i>	1	90	0	90	0	0
2.1.6 Duurzame mobiliteitsmanifestatie	149	13.365	875	14.240	15.112	6.000
Overige	0	0	0	0	2.401	0
Totaal Milieukwaliteit en duurzaam ondernemen	722	64.935	3.513	68.448	74.413	51.000
2.2 Klimaat en energie						
2.2.1 Stimuleren duurzame energievoorziening	158	14.220	150	14.370	14.000	14.000
2.2.2 Biomassa	157	14.085	0	14.085	14.076	3.000
2.2.3 Energiebesparingscampagne	342	30.692	8.973	39.665	39.665	27.361
2.2.4 <i>Energiebesparing beloond (*)</i>	0	0	0	0	0	0
2.2.5 <i>Energiebesparing lage inkomens (*)</i>	0	0	0	0	0	0
2.2.6 CO2-vrije producten	120	10.800	8.925	19.725	19.861	1.000
2.2.7 Drenthe rijdt als nieuw	59	5.205	3.750	8.955	12.567	1.000
2.2.8 Freeze your building	25	2.205	0	2.205	2.205	1.800
Overige	3	270	14	284	0	0
Totaal Klimaat en energie	863	77.477	21.812	99.289	102.374	48.161
2.3 Duurzame stedelijke ontwikkeling						
2.3.1 De werkplaats bouwen kwaliteit	344	30.910	8.019	38.929	34.377	10.000
2.3.2 RDC 2007	707	63.585	1.176	64.761	62.088	0
2.3.3 Schoner wonen	220	19.800	1.750	21.550	22.695	0
2.3.4 Woonmanifestatie	415	36.800	8.269	45.069	45.000	0
Totaal Duurzame stedelijke ontwikkeling	1.686	151.095	19.213	170.308	164.159	10.000
Totaal thema Duurzame ontwikkeling	3.270	293.507	44.538	338.045	340.946	109.161

De met een * gemerkte projecten hebben geen doorgang gevonden vanwege het uitblijven van voldoende financiering

Kerntaken en milieucommunicatie	Kosten				Baten	
	Aantal uren	Uur-kosten	Product-kosten	Totaal kosten	Baten totaal	Provinciaal budget 2007
3.1. Provinciaal netwerk en ondersteuning						
3.1.1 Ondersteuning netwerk natuur- en milieuvrijwilligers	228	20.475	1.160	21.635	19.710	18.000
Groen in Assen	152	13.680	0	13.680	13.680	6.000
3.1.2 Coördinatie natuurbescherming	150	13.312	784	14.096	13.500	13.500
3.1.3 Ombudswerk Natuur en milieu	105	9.378	0	9.378	9.000	9.000
Totaal Provinciaal netwerk en ondersteuning	635	56.845	1.944	58.789	55.890	46.500
3.2. Natuur- en milieucommunicatie / voorlichting						
3.2.1 Milieubewustwording algemeen	96	8.472	0	8.472	9.000	9.000
Nieuwsbrief / website	315	27.866	9.880	37.745	41.107	18.000
3.2.2 <i>Het Groene Portaal Drenthe (*)</i>	0	0	0	0	0	0
3.2.3 Het natuur- en milieuforum	129	11.588	3.796	15.383	15.383	13.000
Landelijke projectleiding De Groene Peiler	327	29.453	36.099	65.552	59.760	0
Totaal Natuur- en milieucomm. en voorlichting	866	77.378	49.775	127.152	125.251	40.000
3.3. Overige						
Overige	4	310	1.000	1.310	1.372	0
Totaal Overige	4	310	1.000	1.310	1.372	0
Totaal Kerntaken en milieucommunicatie	1.504	134.533	52.719	187.251	182.513	86.500

De met een * gemerkte projecten hebben geen doorgang gevonden vanwege het uitblijven van voldoende financiering

IV - Beschrijving activiteiten per thema

Thema Groene Ruimte

1.1.1 Behoud en ontwikkeling kwaliteit groene ruimte

Omschrijving activiteiten en resultaat

De Milieufederatie Drenthe verzorgt op provinciaal niveau de inbreng vanuit de natuur- en milieuorganisaties in (de ontwikkeling van) het ruimtelijk beleid en geeft stem aan datgene wat geen stem heeft. De milieufederatie draagt zo bij en geeft mede vorm aan de ruimtelijke ontwikkelingen, op een zodanige manier dat natuur- en landschapswaarden behouden blijven en waar mogelijk verder worden ontwikkeld.

Ruimtelijke plannen

Een belangrijk onderdeel van dit werk is het adviseren over en het reageren op ruimtelijke plannen. Onder deze werkzaamheden vallen lidmaatschap van en deelname aan de Commissie voor Fysieke Leefomgeving (AFLO) en de Commissie Landelijk Gebied (CLG). Wij leveren inbreng in de vergaderingen en zorgen voor de coördinatie van de inbreng van de terreinbeherende instanties. Dit jaar heeft de AFLO advies uitgebracht over het ontwerp Provinciaal Programma Luchtkwaliteit Drenthe en het voorontwerp Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan Drenthe. Verder is gesproken over de implementatie van de nWro door de provincie, waarbij uitvoerig is gesproken over de vraag wat in het POP II kan worden aangemerkt als provinciaal belang en wat tot het gemeentelijk belang behoort. Tenslotte is van gedachten gewisseld over de werkwijze van de nieuwe AFLO.

De CLG heeft Gedeputeerde Staten geadviseerd over de uitvoering van het pMJP, het proces voor het opstellen van beheerplannen Natura 2000 en gebiedsontwikkeling in het Amerdiep. Mede op advies van de Milieufederatie Drenthe krijgen de natuur- en milieuorganisaties en de landbouw- en recreatieorganisaties een grotere betrokkenheid bij het opstellen van beheerplannen. Verder zijn onder andere de Herinrichting Peize en wijzigingen in het Gebiedsplan Natuur- en landschapsdoelen in Drenthe besproken.

Tegen het besluit van GS om drie gebieden uit het Gebiedsplan te halen heeft de Milieufederatie Drenthe samen met Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer een zienswijze ingediend en vervolgens ook beroep aangetekend. De reden is dat GS met dit besluit vooruitloopt op de definitieve vaststelling van de bestemmingsplannen Buitenvaart II van de gemeente Hoogeveen, Oosterveld van de gemeente Noordenveld en de baanverlegging vliegveld Eelde van de gemeente Tynaarlo. Dit is in tegenspraak met het in het verleden gevoerde provinciale beleid. De Rechtbank doet in 2008 uitspraak in het beroep.

In een brief aan GS heeft de Milieufederatie Drenthe samen met Het Drentse Landschap haar zorgen uitgesproken over het voornemen om de hoogspanningsleiding door het Reesdal en het beekdal van het Oude Diep te handhaven. Dit ondanks afspraken die hierover in het verleden zijn gemaakt. Uiteindelijk hebben onderhandelingen van de provincie met het Ministerie van Economische Zaken en TenneT ertoe geleid dat er 10 miljoen euro beschikbaar komt voor compenserende maatregelen op het gebied van natuur en landschap in het Reesdal en het beekdal van het Oude Diep.

Duurzame landbouw

Daarnaast draagt de milieufederatie bij aan de beleidsvorming en beleidsuitvoering met betrekking tot duurzame landbouw. Deze werkzaamheden betreffen onder andere het gevraagd en ongevraagd adviseren over zaken op het gebied van mest, ammoniak, intensieve veehouderij en bestrijdingsmiddelen, deelname aan provinciale en landelijke overlegstructuren en landbouwprojecten en overleg en samenwerking met landbouworganisaties.

In 2007 zou, op basis van de gewijzigde Wet ammoniak en veehouderij (Wav), de provinciale kaart Wav worden aangepast. Er heeft echter alleen beperkt vooroverleg plaatsgevonden tussen provincie, LTO Noord en de Milieufederatie Drenthe en de rest van het traject is doorgeschoven naar 2008. Met het oog op de doorwerking van de Europese richtlijnen zijn wij betrokken geweest bij een landelijk project "Betere implementatie Europese richtlijnen ter bescherming van de natuur in Nederland". Hieraan nemen de twaalf milieufederaties en Stichting Natuur en Milieu deel.

De Milieufederatie Drenthe heeft de natuur- en milieu-inbreng geleverd in het provinciaal Platform Duurzame Bollenteelt Drenthe.

In het platform zijn onder andere de stand van zaken van het stimuleringsproject, het Tagetesproject en een onderzoek naar spoelgrond en spoelwater besproken. De resultaten van het stimuleringsproject zijn positief. Veel bedrijven hebben de doelstelling van 75% reductie van de milieubelasting in 3 jaar al gerealiseerd. Bovendien blijkt de werking van Tagetes (Afrikaantjes) tegen aaltjes, die van natte grondontsmetting te overtreffen.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Advisering/inbreng in PCO en CLG
- Zienswijze en beroep tegen wijziging provinciaal Gebiedsplan Natuur- en landschapsdoelen
- Brief aan Gedeputeerde Staten over hoogspanningsleiding door Reestdal
- Deelname en advisering in provinciale klankbordgroep Wav
- Deelname begeleidingsgroep project "Betere implementatie Europese richtlijnen ter bescherming van de natuur in Nederland" 12 milieufederaties/Stichting Natuur en Milieu
- Deelname aan Platform Duurzame Bollenteelt Drenthe
- Lezing voor LTO afdeling Westerbork
- Deelname aan symposium LTO Noord
- Deelname landelijke thema-overleggen ruimte, natuur en landschap en duurzame landbouw (12 milieufederaties/Stichting Natuur en Milieu)

1.1.2 Gebiedsgericht beleid

Omschrijving activiteiten en resultaat

Dit jaar gingen de vijf gebiedscommissies van start en werden vier landinrichtingsprojecten omgevormd tot twee bestuurscommissies en werd een Kavelruilcommissie ingesteld. Wij hebben het zoeken naar geschikte NB-kandidaten (Natuurbeschermings-kandidaten) voor de nieuwe commissies gecoördineerd en uiteindelijk de leden officieel voorgedragen. Aan het begin van het jaar hebben wij samen met LTO en DPG een verzoek gedaan om het aantal vertegenwoordigers in de twee nieuwe bestuurscommissies in Zuid Drenthe te handhaven en eventueel een lid van het DPG toe te voegen. Wij hebben dit jaar nog geen overlegstructuur opgezet voor onze inbreng in de diverse gebiedscommissies, omdat het gehele provinciale proces in een aantal opzichten nog veel onduidelijkheden in zich heeft. In het eerst kwartaal van 2008 zullen wij samen met de collega-organisaties bespreken voor welke gebieden en thema's wij ons extra willen inzetten en nieuwe afspraken gaan maken met de NB-vertegenwoordigers voor ondersteuning.

In 2007 lag het accent bij de ondersteuning van vertegenwoordigers en de inspraak op plannen van Roden Norg en het project Peize. Eind 2006 dienden wij samen met de terreinbeheerders een zienswijze in over VOP/MER herinrichting Peize en het Ontwerp Inrichtingsplan Roden-Norg. Wij vroegen om herstel van de middenloop van Peizer en Eelderdiep op te nemen in het landinrichtingsplan en om het waterbergingsgebied Roden-Norg zodanig voor recreatie in te richten dat broedende en ruiende vogels niet worden verstoord. Ook vroegen wij om compensatie van gronden die als foerageer- en broedgebied verloren dreigen te gaan door de vernatting. Op grond van de inhoud van de reactienota en na overleg met de betrokken beheerders besloten wij om niet in beroep te gaan bij de rechter tegen het Inrichtingsplan Roden-Norg en ook geen bezwaar in te dienen tegen het facet bestemmingsplan Roden-Norg. Een aantal lokale milieugroepen dienden wel bezwaar in tegen het bestemmingsplan en gingen ook in beroep in verband met de status van het Leekstermeer als Vogelrichtlijngebied. Het ontwerp inrichtingsplan Peize kwam in september 2007 ter visie. Uit overleg met de terreinbeheerders bleek dat nagenoeg al onze opmerkingen over inrichting van het gebied Peize waren verwerkt op kaart en in de tekst. Dit varieerde van het herstel in de middenlopen van het Peizer en Eelderdiep tot aanduiding van zoekgebieden voor afplaggen van grond. Wij zagen daarom geen aanleiding om een zienswijze in te dienen tegen het Ontwerp Inrichtingsplan of tegen het facet bestemmingsplan Tynaarlo. In de loop van 2007 namen wij een aantal keer deel aan een overleg met de beide betrokken terreinbeheerders over dit project en organiseerden wij samen met hen twee maal een bijeenkomst met lokale natuur- en milieuorganisaties. Op deze overleggen gaven de NB-commissieleden uitleg over de inhoud van de ontwerpplannen en zijn de inzet en reacties afgestemd.

In november lichtten wij mondeling ons bezwaarschrift tegen het plan van toedeling Roden-Norg toe, dat wij samen met BOKD, IVN en een aantal dorpsverenigingen hadden ingediend. Sindsdien zijn er door het IVN, mede namens ons, gesprekken gevoerd met leden van de Herinrichtingscommissie, DLG en Kadaster, alsmede een éénmalig gesprek met bestuursleden van de Boermarke te Norg. Helaas zal maar op een enkel punt aan ons bezwaarschrift tegemoet worden gekomen. Dat betreft o.a. een alternatief wandelpad vanaf Norg richting Westervelde. Verder zal uit nader overleg met enkele grondeigenaren moeten blijken of er mogelijkheden zijn om bepaalde zandwegen voor recreatief gebruik open te houden. Over sommige punten bestaat nog onduidelijkheid, zoals voor een aantal door ons gewenste beplantingen bij essen e.d.. Het Kadaster zal nog één keer met de Landinrichtingscommissie en haar adviseurs bijeenkomen voor een afrondend gesprek.

Producten (prestaties/ indicatoren)

- Coördinatie bij zoeken naar commissieleden en officiële voordracht van in totaal acht vertegenwoordigers
- Vooroverleg project Roden-Norg m.n. over het Plan van Toedeling op 28 februari
- Vooroverleg Emmen op 21 november
- Organisatie van twee informatieavonden voor lokale groepen over de inrichtingsplannen Roden-Norg en Peize. Informatieuitwisseling met NB-vertegenwoordigers en informatie over de procedures
- Advies per mail en mondeling o.a. aan vertegenwoordiger Emmen over inrichting Runde

1.1.3 Planologische bescherming natuur en landschap

Omschrijving activiteiten en resultaat

Het doel van onze planologische activiteiten is om bestemmingsplannen voldoende bescherming en ontwikkelingsmogelijkheden te laten bieden aan natuur en landschap. Speerpunten zijn o.a.: bescherming van de basiskwaliteit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), het opnemen van regels in agrarische gebieden met (hoge) landschappelijke en natuurwetenschappelijke waarden, goede regeling voor de waterhuishouding, verbod op of goede regeling voor bouwwerken in het landelijk gebied, bescherming van het landschap en cultuurhistorische waarden en het verbeteren van de milieuhygiëne. Aan deze doelen wordt inhoud gegeven door het geven van adviezen, het schrijven van reacties, zienswijzen en bedenkingen, het organiseren van afstemming, organiseren en deelnemen aan (gemeentelijke) klankbordgroepen, ondersteunen van NB-vertegenwoordigers in dergelijke klankbordgroepen en het doen van voorstellen. Dit jaar waren met het oog op de nieuwe wet ruimtelijke ordening ook een aantal scholingsbijeenkomsten voor het ruimtelijke ordeningsnetwerk voorzien.

In 2007 zijn 35 plannen aangeboden voor een reactie in het kader van de artikel 10 Besluit Ruimtelijke Ordening. Daarnaast zijn ook ruimtelijke plannen op bovengenoemde aspecten beoordeeld en waar nodig van een advies of reactie voorzien.

Een belangrijke wijziging in de wet milieubeheer is de plan-mer verplichting. Hierdoor wordt de milieueffectrapportage ook verplicht voor plannen. Gebleken is dat gemeenten in Drenthe slecht zijn voorbereid op deze verandering in de wetgeving. Daarbij wordt de plan-mer ervaren als een complicerende verplichting in plaats van een uitdaging om de uitvoering van het ruimtelijk ordeningsbeleid te verduurzamen. Door de aanwezigheid van grote Natura 2000 gebieden in Drenthe krijgt elke gemeente in Drenthe te maken met de plan-mer wanneer zij het bestemmingsplan voor het buitengebied wil actualiseren. In 2007 hebben we gemeenten vooral geadviseerd de plan-mer als een uitdaging op te pakken. De resultaten van dit advies zijn mogelijk pas in 2008 te verwachten.

In 2007 heeft de Raad van State uitspraak gedaan inzake het bestemmingsplan woningbouw Oosterveld te Norg in de gemeente Noordenveld. Daarbij is vast komen te staan dat het natuurbeleid zoals dit in het POP II is geformuleerd ten aanzien van de beheers- en 'ruime jas'-gebieden te kenmerken is als rechtsonzeker. Hierdoor is de vrijblijvendheid van het provinciale ruimtelijke beleid ten aanzien van de planologische zekerstelling van de EHS blootgelegd..

Het feit dat de woningbouw op deze es kan doorgaan is teleurstellend. In 2008 zal met de invoering van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening de ruimtelijke borging van de EHS nadrukkelijk aandacht moeten krijgen. In de uitspraak heeft de provincie aanleiding gezien het provinciaal beleid ten aanzien van de landschappelijke kenmerken van essen aan te scherpen. Deze aanscherping kan op onze instemming rekenen.

In 2007 is ons gebleken dat, in de aanloop naar de nieuwe Wet ruimtelijke ordening, een aantal gemeenten in de voorbereiding op het bestemmingsplan buitengebied nadrukkelijk afstand nemen van het Provinciaal Omgevingsbeleid. Vooral op het gebied van de intensieve veehouderij en de landbouwfunctie meer in het algemeen (kavelgrootte, inplaatsingsmogelijkheden e.d.) wordt het POP II-beleid ter discussie gesteld. Hierover maken wij ons grote zorgen. Deze zorg wordt versterkt door de vrijblijvendheid waarmee met natuurdoelen en -waarden wordt omgegaan door gemeenten. Veel gemeenten hebben gebrekkig inzicht in de bestaande natuurwaarden en nemen nauwelijks verantwoordelijkheid voor de ruimtelijke reserveringen van natuurwaarden, door bijvoorbeeld de bestemming van landschapselementen en de Ecologische Hoofdstructuur in bestemmingsplannen.

Producten

- Beoordeling circa 50 ruimtelijke plannen
- Reactie in het kader van het artikel 10 overleg Besluit Ruimtelijke Ordening op de bestemmingsplannen Buitengebied Noord en Buitengebied Zuid van de gemeente Hoogeveen
- Overleg met de gemeente Hoogeveen over de aanpassingen van de plannen.
- Bezwaar vrijstelling bestemmingsplan Landelijk Gebied Beilen, perceel aan de Wijsterseweg 17 te Spier
- Bedenkingen tegen het bestemmingsplan Zandwinning Gasselterveld van de gemeente Aa en Hunze

- Zienswijze inzake het voornemen vrijstelling te verlenen voor het plaatsen van tijdelijke hindernissen ten behoeve van een samengestelde wedstrijd voor paarden en pony's op percelen nabij de Oude Beilerweg, gemeente Midden-Drenthe
- Overleg met de gemeente en de organiserende paardrijdvereniging
- Bedenkingen bij het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente Assen
- Zienswijze met betrekking tot het deskundigenverslag inzake bestemmingsplan Bedrijventerrein Buitenvaart II van de gemeente Hoogeveen
- Zienswijze bij bestemmingsplan Buitengebied Noord van de gemeente Hoogeveen
- Reactie in kader van vooroverleg bestemmingsplan Groningen Airport Eelde c.a.
- Inspraakreactie Nota van uitgangspunten bestemmingsplan Buitengebied van de gemeente Westerveld
- Zienswijze op de reactie van het College van Gedeputeerde Staten van Drenthe op de vraagpunten van de Afdeling, m.b.t. bestemmingsplan Oosterveld bij Norg in de gemeente Noordenveld
- Pleitnota inzake Noordenveld bestemmingsplan 'Oosterveld-Norg'
- Overleg over en reactie op het bestemmingsplan Buitengebied Midden-Drenthe in het kader van het overleg artikel 10 Besluit Ruimtelijke Ordening
- Beroep tegen bestemmingsplan Zandwinning Gasselternveld, besluit Gedeputeerde Staten van Drenthe.
- Excursie raad van de gemeente Westerveld in het kader van ruimtelijke ontwikkeling van het buitengebied.
- Overleg met de raadscommissie en het college van Westerveld in het kader van de nota van uitgangspunten bestemmingsplan Buitengebied Westerveld

1.1.4 Project Nieuwe wet Ruimtelijke Ordening

Omschrijving activiteiten en resultaat

De nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) zou in de loop van 2007 in werking treden, zo was de verwachting. Echter, om diverse redenen is dat in de loop van 2007 met een jaar uitgesteld. Daarmee is het project niet verdwenen van de agenda van de Milieufederatie Drenthe, maar is de focus voor een deel wat anders komen te liggen.

De doelstellingen van het project waren als volgt benoemd:

- Het waarborgen en invullen van een goede ruimtelijke regie en doorvertaling van belangrijke regionale beleidsthema's, die bijdragen aan duurzame ruimtelijke ontwikkeling
- Het ontwikkelen van een werkwijze, die de betrokkenheid van bewoners en lokale (natuur- en milieu)groepen bij ruimtelijke planvorming in hun omgeving vergroot. Het is de bedoeling dat Drentse gemeenten en de provincie deze werkwijze overnemen.

Doordat de wet nog niet is ingevoerd in 2007 was het ontwikkelen van een nieuwe werkwijze, gericht op het op andere wijze betrekken van bewoners en lokale groepen (doelstelling 2), minder urgent. Mede daarom hebben we de activiteiten in 2007 met name gericht op de eerste doelstelling.

De milieufederatie heeft landelijk actief geparticipeerd in bijeenkomsten (met andere milieufederaties en de Stichting Natuur en Milieu) om de ontwikkelingen ten aanzien van de nieuwe Wro actief te volgen en standpunten en kennis uit te wisselen. Binnen Drenthe is een ronde gemaakt langs terreinbeherende organisaties (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Drentse Landschap) om van gedachten te wisselen over de ontwikkelingen met betrekking tot de nieuwe Wro.

Intern heeft de milieufederatie scherp gemaakt wat in haar ogen het 'provinciaal belang' inhoudt in relatie tot de verschillende thema's in het POP II. De uitkomst van deze discussie is vertaald naar een inbreng in het AFLO, waarbij steeds stevig is ingezet op een actieve rol van de provincie bij ruimtelijke plannen.

Naar aanleiding van de opstart van het nieuwe omgevingsbeleid eind 2007 door de provincie heeft de milieufederatie in een brief aan de leden van de Provinciale Staten aangedrongen op een actieve rol van de provincie na invoering van de nieuwe wet. Er is met name een stevig pleidooi gehouden om gebruik te maken van de nieuwe instrumenten die de Wro de provincie biedt. Deze brief is door meerdere fracties in de staten positief ontvangen, zo blijkt uit het feit dat er door meerdere statenleden uit is geciteerd.

In het najaar is door De 12 Milieufederaties een enquête gehouden over het thema verrommeling en het beleid ten aanzien van het ruimtegebruik. De Milieufederatie Drenthe heeft mede aan de basis gestaan van de ontwikkeling daarvan. De uitkomsten van de enquête zijn op 29 november tijdens op een speciale relatiedag rond het thema aangeboden aan minister Cramer (VROM) en het IPO. Via de enquête konden mensen hun mening geven over de kwaliteit van het landschap. Uit de peiling blijkt dat 90% van de Nederlanders het belangrijk vindt dat de verrommeling van het landschap wordt aangepakt. Slechts 20% van de Nederlandse bevolking heeft er echter vertrouwen in dat de verrommeling de komende vijf jaar zal worden aangepakt.

'Verrommeling leeft', constateerde ook minister Cramer (VROM), Minister Cramer geeft prioriteit aan het tegengaan van de verdere verrommeling van Nederland en kondigt een gezamenlijke agenda aan met provincies en gemeenten (IPO en VNG).

De Provinciale Milieufederaties vroegen de minister om te komen met een structuurvisie om de problematiek van verrommeling aan te pakken. Daarin moeten maatregelen komen zoals een fonds voor herstructurering van oude bedrijventerreinen en een moratorium op de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen.

Daarnaast willen de federaties dat de verspreid liggende glastuinbouw wordt geconcentreerd en gesaneerd, dat er landschapsvisies komen voor de gemeenten en provincies en dat de overheden verantwoordelijkheid nemen voor de Nationale Landschappen.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Interne, inhoudelijke discussie die heeft geleid tot het document 'provinciaal belang volgens de Milieufederatie Drenthe';
- Bijdrage aan landelijke bijeenkomsten nieuwe Wro met andere natuur- en milieuorganisaties;
- Inventarisatie standpunten terreinbeherende organisatie in Drenthe met betrekking tot de nieuwe Wro en het project 'stofkam POP II';
- Inhoudelijke bijdrage aan discussies over de implementatie nieuwe Wro en 'stofkam POP II' in het AFLO
- Brief aan de statenfracties met een inhoudelijk pleidooi voor actieve inzet van nieuwe Wro-instrumenten
- Landelijke themabijeenkomst/relatiedag ruimtegebruik georganiseerd door De 12 Milieufederaties (130 deelnemers)

1.1.5 Kiek op Drenthe / Zuinig op Ruimte

Omschrijving activiteiten en resultaat

Kiek op Drenthe

Om inwoners van Drenthe, Drentse ambtenaren en bestuurders, architecten, stedenbouwkundigen en ontwerpers meer bewust te maken van de kwaliteiten van het landschap, hebben we in 2006 samen met Het Drentse Landschap en een aantal andere organisaties de landschapscampagne Kiek op Drenthe uitgevoerd. Met Kiek op Drenthe hebben we in Drenthe de discussie op gang gebracht over ruimtelijke kwaliteit. Gedurende de campagne bleek dat inwoners en bestuurders in Drenthe van mening zijn dat er meer ruimtelijke kwaliteit nodig is in Drenthe. Tijdens 3 regiodebatten is aan de hand van concrete praktijkvoorbeelden doorgepraat over hoe ruimtelijke kwaliteit gerealiseerd kan worden.

Begin 2007 zijn de resultaten van deze regiodebatten samengevat in de brochure 'Ruimtelijke kwaliteit gevraagd'. In de brochure zijn voor de thema's woningbouw, bedrijventerreinen, Drentse dorpen en landelijk gebied aanbevelingen gedaan gericht op de realisering van ruimtelijke kwaliteit. Tijdens de open dag in het provinciehuis in maart is de brochure aangeboden aan de lijsttrekkers van de provinciale politieke partijen. De lijsttrekkers hebben vanuit de hoogwerker aangegeven wat zij komende statenperiode aan ruimtelijke kwaliteit gaan doen. Ook de bezoekers van de open dag konden vanuit de hoogwerker een *kiek op Drenthe* krijgen. Bovendien waren we samen met Het Drentse Landschap en Drents Plateau met een kraam aanwezig op de open dag. In de kraam was materiaal beschikbaar van de campagne 'Kiek op Drenthe' en de campagne 'Zuinig op Ruimte'. De open dag was zeer druk bezocht.

In opdracht van VROM Inspectie Noord is de film 'De smaak van Noorderruimte' gemaakt over de verrommeling in Noord Nederland. In de film is aandacht besteed aan vrijkomende boerderijen, erven en functieverandering, waarbij zowel is ingegaan op verrommelde situaties als op goede voorbeelden. De film is in april vertoond op de conferentie van VROM Inspectie Noord over het verbeteren van de leefomgeving. Op de conferentie waren met name ambtenaren van gemeenten uit Groningen, Friesland en Drenthe aanwezig. Uit de evaluatie van de conferentie bleek dat de film goed is ontvangen; 43,3% van de deelnemers vond de film goed en 52,2% voldoende. Op verzoek heeft de gemeente De Wolden een DVD van de film ontvangen om deze intern te vertonen.

De resultaten van de campagne 'Kiek op Drenthe' hebben we verder gepresenteerd en besproken tijdens een workshop van het provinciale symposium natuur en landschap, tijdens een (interne) lunchbijeenkomst van de provincie en tijdens een lezing voor de kunst- en cultuurkring Midden-Drenthe. Verder is de campagne 'Kiek op Drenthe' genomineerd voor de Harry de Vroomeprijs 2007.

Aan het eind van het jaar is samen met het IVN Consulentschap gewerkt aan de voorbereiding van het onderwijsproject 'Natuur en Landschap in Drenthe'. Het is de bedoeling dat middelbare scholieren voor 10 specifieke locaties in Drenthe een toekomstvisie ontwikkelen. De uitvoering van het project vindt plaats in de 2^e helft van 2008.

Het was de bedoeling om in 2007 door middel van 3 praktijkcases op concrete wijze daadwerkelijk te werken aan de realisering van ruimtelijk kwaliteit. Door het ontbreken van financiering zijn deze praktijkcases in 2007 nog niet van de grond gekomen. Wij hopen hier in 2008 alsnog invulling aan te kunnen geven.

Landelijke campagne 'Zuinig op Ruimte'

In aansluiting op de Kiek Op Drenthe activiteiten zijn we samen met de 12 provinciale milieufederaties en Natuur en Milieu eind 2006 de campagne 'Zuinig op Ruimte' gestart waarin we aandacht vragen voor zuinig ruimtegebruik. Hiervoor is landelijk de website www.zuinigopruimte.nl gelanceerd. Tot maart 2007 kon iedereen op deze website voorbeelden aanmelden van het dichtslippen van de ruimte. Begin april zijn de ruim 1.000 meldingen aangeboden aan minister Cramer. Vanuit Drenthe zijn 26 meldingen binnengekomen op het meldpunt. De iets lagere respons in Drenthe is te relateren aan het gegeven dat wij in 2006 de campagne 'Kiek op Drenthe' al hadden uitgevoerd, waarbij mensen via een prijsvraag en enquête melding konden maken over wat men niet in het Drentse landschap vindt passen en waar men zich zorgen over maakt.

In februari is het rapport 'Zuinig op Ruimte? Een provinciale vergelijking van bedrijventerreinen' uitgebracht. Het rapport is toegezonden aan de gedeputeerde, statenleden en ambtenaren van de provincie Drenthe. Het benchmarkrapport heeft veel aandacht gekregen in de Drentse media. Verder is de folder 'Ruimte voor goede ideeën' uitgebracht. In de folder is voor elke provincie een goed voorbeeld beschreven van zuinig ruimtegebruik op bedrijfslocaties.

In de aanloop naar de PS-verkiezingen is in februari samen met lokale natuur- en milieuorganisaties en de provinciale statengriffie een provinciaal verkiezingsdebat over woningbouw georganiseerd, waarbij specifiek aandacht is besteed aan de woningbouwopgave van het gebied Roden-Leek. De middag voorafgaande aan het verkiezingsdebat is er voor statenleden een expertmeeting over bevolkingsprognoses georganiseerd, waarbij inleidingen zijn verzorgd door het Ruimtelijk Planbureau en de provincie. Ruim 200 burgers, ambtenaren en (aankomend) bestuurders hebben deelgenomen aan het woningbouwdebat. De uitslag van stellingen die tijdens het debat aan de (aankomende) statenleden zijn voorgelegd, is gepubliceerd op onze website en ook overgenomen op andere sites van politieke partijen. Zowel voorafgaand als na afloop van het debat is er aandacht in de regionale pers geweest, waarbij het debat is uitgeroepen tot het beste provinciale verkiezingsdebat.

Tijdens de landelijke 'Zuinig op Ruimtedag' op 21 april hebben bestuurders en publiek (totaal ca. 40 personen) op grote hoogte kunnen zien hoe fraai het gebied Roden-Leek is. Men kon vanuit een hoogwerker het gebied bekijken waar bijna 7.000 woningen en een nieuwe weg zijn gepland. Verder hebben drie Drentse dichters met een aantal gedichten een Ode aan de ruimte uitgebracht. Ook voor de 'Zuinig op Ruimtedag' was er aandacht in de regionale pers. De dichter Kasper Peters had speciaal voor deze dag een gedicht geschreven. Deze ode is uiteindelijk opgenomen in de 'Zuinig op ruimte'-kalender 2008 die landelijk is uitgebracht.

De campagne 'Zuinig op Ruimte' heeft geleid tot grote landelijke aandacht voor het thema verrommeling. Mede dankzij deze campagne is verrommeling via het programma Mooi Nederland inmiddels één van de beleidsprioriteiten van het ministerie van VROM. In Drenthe hebben we de discussie over de verrommeling van het landschap vooral met Kiek op Drenthe op de kaart gezet. De discussie over zuinig ruimtegebruik in het kader van de campagne 'Zuinig op Ruimte' sloot hier goed op aan. De provinciale discussie die we op gang hebben gebracht over ruimtelijke kwaliteit en zuinig ruimtegebruik heeft in ieder geval als resultaat gehad dat het tegengaan van verrommeling één van de speerpunten is in het Collegeprogramma van Gedeputeerde Staten. Ook wordt in 2008 de provinciale Nota bedrijventerreinen herzien. De Milieufederatie Drenthe zal daarbij worden betrokken.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Brochure en flyer 'Ruimtelijke kwaliteit gevraagd' (oplage 1.000 exemplaren)
- Kraam en hoogwerker tijdens open dag provinciehuis (ruim 1.700 bezoekers)
- Workshop over Kiek op Drenthe tijdens provinciaal symposium 'Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe'.
- Inleiding over Kiek op Drenthe tijdens lunchbijeenkomst provincie
- Lezing over Kiek op Drenthe voor kunst- en cultuurkring Midden-Drenthe
- Website www.kiekopdrenthe.nl
- Presentatie film 'De smaak van Noorderruimte' op conferentie VROM Inspectie Noord
- Website www.zuinigopruimte.nl met meldpunt
- Persberichten en aandacht in media voor campagne 'Zuinig op Ruimte'
- Rapport 'Zuinig op Ruimte? Een provinciale vergelijking van bedrijventerreinen'
- Rapport 'Centraal wat moet! Stop de verrommeling van Nederland'
- Deelname aan landelijk symposium 'Meer bedrijven met minder ruimte'
- Flyer met aanbevelingen aan het kabinet
- Flyer met aanbevelingen aan Gedeputeerde Staten
- Folder 'Ruimte voor goede ideeën'
- Expertmeeting en verkiezingsdebat over woningbouw (ruim 200 deelnemers)
- Zuinig op Ruimtedag met hoogwerker
- Zuinig op Ruimtekalender 2008

1.1.6 Duurzame natuurlijke recreatie

Omschrijving activiteit en resultaat

Recreatie is een belangrijke economische activiteit in Drenthe en is nauw verbonden met natuur en landschap. De recreatie geeft echter ook druk op de groene ruimte en levert een bijdrage aan de milieubelasting. Op sommige plaatsen is er duidelijk sprake van knelpunten en strijdigheid van belangen. Er zijn echter ook veel gezamenlijke kansen. In 2005 hebben we in het kader van het project Ontwikkelingsperspectief Natuurlijke Recreatie, gezamenlijk met vertegenwoordigers van natuur, landschap en recreatie, de mogelijkheden voor een integraal ontwikkelingsperspectief verkend, uitgaande van win-winsituaties voor recreatie en natuur. Als studiegebied voor de verkenning is hierbij gekozen voor het Drents-Friese Wold. Deze verkenning heeft geresulteerd in een nota waarin het ontwikkelingsperspectief is beschreven aan de hand van zes kansen voor een natuurlijke recreatie in het gebied.

In augustus 2006 zijn wij gezamenlijk met de RECRON een vervolgproject gestart. Dit project liep door in 2007. In de projectgroep nemen naast de Milieufederatie Drenthe en de RECRON ook het Recreatieschap en de provincie deel. Het project bestaat uit een aantal onderdelen.

Praktijkcases

Allereerst zijn drie praktijkcases met recreatiebedrijven uitgevoerd. Bij elke praktijkcase is een werkgroep betrokken geweest waaraan de Milieufederatie Drenthe, de RECRON, de recreatieondernemer, een terreinbeheerder en de betreffende gemeente deelnamen. Voor elk recreatiebedrijf is een uitvoeringsplan opgesteld met winst voor het recreatiebedrijf en natuur en/of landschap. Twee uitvoeringsplannen zijn inmiddels ingediend bij de betreffende gemeente. De ontwikkeling van het derde recreatiebedrijf in de ontwikkelingszone krijgt invulling via een integrale gebiedsgerichte aanpak, waarbij het instrument kavelruil zal worden ingezet. De voorbereiding hiervan is in gang gezet.

Instrumentarium

Naast de uitwerking op bedrijfsniveau, is ingezet op de (verdere) ontwikkeling van instrumentarium om uitvoering te geven aan het ontwikkelingsperspectief voor het Drents-Friese Wold. Er zijn verschillende overleggen en een expertmeeting over instrumentarium georganiseerd. Samen met de uitkomsten van de praktijkcases heeft dit input geleverd voor de adviezen met betrekking tot instrumentarium. Deze adviezen zijn opgenomen in het rapport Natuurlijke Recreatie Drenthe, deelrapport Instrumentarium, in de vorm van concrete voorstellen aan Gedeputeerde Staten, gemeenten en het Recreatieschap.

Tijdens een werkbezoek is het eindconcept besproken met de gedeputeerde. Het eindrapport is gepresenteerd aan de statencommissie Omgevingsbeleid en aangeboden aan de gedeputeerde. Ook is het rapport gepresenteerd en aangeboden aan het Algemeen Bestuur van het Recreatieschap Drenthe. Vervolgens is het rapport verzonden naar onder andere Gedeputeerde Staten, de Colleges van Burgemeester en Wethouders en de raad van de Drentse gemeenten en het bestuur van het Recreatieschap Drenthe.

Gedeputeerde Staten hebben de aanbevelingen uit het rapport inmiddels overgenomen. Dit betekent dat GS geld beschikbaar hebben gesteld voor het opstellen van ontwikkelingsperspectieven natuur en recreatie en voor het opzetten van een kwaliteitsteam natuurlijke recreatie. De instrumenten kavelruil en Drentse maat worden ingezet voor het verplaatsen van recreatiebedrijven en er is een bestuursopdracht verstrekt voor het ontwikkelen van een subsidieregeling voor duurzame economische innovatie en ruimtelijke inpassing van de toeristische sector. Tenslotte wordt de komende jaren structureel menskracht vrijgemaakt voor coördinatie van de uitvoering van de aanbevelingen.

Het is nog onduidelijk of de Drentse gemeenten en het Recreatieschap ook de aanbevelingen uit het rapport gaan overnemen. Inmiddels heeft twee keer overleg plaatsgevonden met een aantal gemeenteambtenaren toerisme en recreatie over de aanbeveling om een kwaliteitsteam natuurlijke recreatie in te stellen.

Ontwikkelingsperspectief De Wolden

Tenslotte is ook voor de gemeente De Wolden een ontwikkelingsperspectief natuurlijke recreatie opgesteld. Het deelproject is begeleid door een werkgroep bestaande uit de Milieufederatie Drenthe, de RECRON en de gemeente De Wolden.

Er is eerst een landschapsverkenning gemaakt van de landschapsontwikkeling in De Wolden.

Vervolgens heeft een werksessie plaatsgevonden met de recreatiesector, waarbij de kritische ondergrens en het maximale wensbeeld van de recreatiesector zijn vastgesteld. Eenzelfde werksessie heeft plaatsgevonden met de natuursector. Daarnaast heeft een integrale werksessie recreatie, natuur en landschap plaatsgevonden met beide sectoren, waarbij gezocht is naar de overlap tussen beide wensbeelden. Dit heeft geleid tot een gezamenlijk ontwikkelingsperspectief natuurlijke recreatie. Het ontwikkelingsperspectief De Wolden is inmiddels gepresenteerd aan het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente De Wolden en het wordt in januari 2008 gepresenteerd aan de raad. Het College heeft aangegeven het ontwikkelingsperspectief te zien als bouwsteen voor de structuurvisie van de gemeente en voor de planvorming met betrekking tot de robuuste verbindingzone Drents Plateau – Sallandse Heuvelrug.

Al met al is er sprake van een zeer geslaagd project. Er kan zeker gesproken worden van een doorbraak in dit lastige dossier. Er is een bijzondere samenwerking van de grond gekomen die uiteindelijk voor zowel de recreatiesector als natuur en landschap winst zal opleveren. De aanbevelingen met betrekking tot het instrumentarium zijn door de provincie overgenomen en op het moment wordt gewerkt aan de implementatie daarvan. Om ervoor te zorgen dat het instrumentarium ook door de Drentse gemeenten wordt geïmplementeerd krijgt het project een vervolg in 2008. Hierbij zal onder andere samen met de RECRON, het Recreatieschap en de gemeenten verder invulling worden gegeven aan het kwaliteitsteam natuurlijke recreatie. Verder willen we ook in de gemeente De Wolden enkele praktijkscases uitvoeren. Tenslotte is het de bedoeling om voor een aantal andere gebieden in Drenthe een ontwikkelingsperspectief natuurlijke recreatie op te stellen.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Expertmeeting over instrumentarium
- Werkbezoek met gedeputeerde
- Presentaties voor statencommissie Omgevingsbeleid en AB Recreatieschap
- Uitvoeringsplannen voor 3 recreatiebedrijven
- Rapport Natuurlijke Recreatie Drenthe, deelrapport Instrumentarium (oplage 200)
- Persberichten en aandacht in krant, op radio en tv
- Bijdrage aan Provinciaal Beleid (operationalisering aanbevelingen rapport Natuurlijke Recreatie Drenthe)
- Werksessie recreatie, werksessie natuur en integrale werksessie De Wolden
- Rapport Natuurlijke Recreatie Drenthe, deelrapport Ontwikkelingsperspectief De Wolden (oplage 100).

1.1.7 Duurzame integrale stedelijk planvorming

Omschrijving activiteiten en resultaat

Uitbreiding van stedelijke functies, zoals woningbouw, nieuwe bedrijventerreinen en infrastructuur vormt nog te vaak een bedreiging voor natuur en landschap. Stedelijke ontwikkelingen bieden echter ook kansen voor natuur- en landschapsontwikkeling, verbetering van de milieukwaliteit, het realiseren van ruimtelijke kwaliteit en ruimte voor water. Bij belangrijke ruimtelijke ontwikkelingen wil de Milieufederatie Drenthe daarom de rol van inspirator vervullen voor integrale planvorming. Net als in 2006, hebben wij ons dit jaar vooral gericht op inbreng bij de uitvoering van de geactualiseerde Regiovisie Groningen-Assen. Voor dit gebied zijn door het Rijk en de regio belangrijke ruimtelijke ontwikkelingen voorzien. Wij zien daar belangrijke kansen maar ook de noodzaak voor een meer integrale ontwikkeling, want het gebied kent veel belangrijke natuur- en landschapswaarden die bij een verkeerde ontwikkeling in het gedrang komen.

De gemeenten Noordenveld en Leek zijn in 2005 aan de slag gegaan met de uitwerking van de in de regiovisie opgenomen ontwerpogave voor woningbouw en bedrijventerreinen. In 2003 hebben wij in het verband van de Groene Coalitie samen met lokale groepen een zogenaamde groene mal voor Roden-Leek opgesteld en aangeboden aan beide gemeenten. Deze mal geeft de belangrijkste landschappelijke randvoorwaarden en onderleggers aan voor het planproces. Naar aanleiding hiervan hebben de gemeenten ons uitgenodigd om te participeren in het planproces van de ontwerpogave. Na ontwerpateurs in 2005 en de uitwerking van vier modellen in 2006, hebben de gemeenten Leek en Noordenveld in april 2007 het voorontwerp Intergemeentelijk Structuurplan (IGS) en de Strategische Milieubeoordeling (SMB) gepresenteerd en besproken met de klankbordgroep. Wij hebben diverse keren met regionale en lokale natuur- en milieuorganisaties en bewoners over het voorontwerp IGS gesproken. Bovendien hebben wij samen met andere regionale organisaties schriftelijk op het voorontwerp IGS gereageerd. Belangrijkste reactiepunten waren de te grote omvang van het woningbouwprogramma, het ontbreken van een fasering in de woningbouwlocaties en de planning van woningbouwlocaties binnen de groene mal. De intensieve samenwerking met lokale groepen en bewoners heeft uiteindelijk geresulteerd in ruim 1360 inspraakreacties met circa 7200 inspraakpunten.

In september heeft de commissie MER een zeer kritisch toetsingsadvies uitgebracht over de SMB. Volgens de commissie MER bevat de SMB een aantal essentiële tekortkomingen. Zo kan niet worden geconcludeerd dat nut en noodzaak van de ontwikkelingen aanwezig zijn. Ook is de locatieafweging onvoldoende onderbouwd. De commissie trekt deze conclusies mede op basis van de inspraakreacties.

Eind 2007 besloten de gemeenten een pas op de plaats te maken. De aanleiding vormde het grote aantal inspraakreacties, het kritische toetsingsadvies van de commissie MER en nieuwe, lagere woningbouwprognoses voor de Regio Groningen-Assen. Samen met de Milieufederatie Groningen hebben we aan de stuurgroep van de Regio Groningen-Assen een brief gestuurd waarin wij er, op basis van de nieuwe cijfers, voor pleiten om de woningbouwopgave voor de regio naar beneden bij te stellen en de benodigde woningbouw te concentreren bij Groningen en Assen. Begin januari 2008 wordt onze brief in de stuurgroep behandeld. Ook onze inbreng in het IGS Leek-Roden krijgt in 2008 een vervolg.

In het kader van het project is ook nog deelgenomen aan de klankbordgroep van de Regio Groningen-Assen en de begeleidingscommissie van het project Regiopark. Dit regioproject richt zich op het waarborgen en versterken van de kwaliteiten van het Regiovisiegebied door de wisselwerking tussen het stedelijke en landelijke gebied te vergroten en ze in gezamenlijkheid te ontwikkelen.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Deelname aan begeleidingscommissie regioproject Regiopark
- Deelname aan klankbordgroep Regiovisie Groningen-Assen
- Brief aan stuurgroep Regiovisie Groningen Assen over woningbouwprognoses
- Deelname aan bijeenkomst PvdA Drenthe over woningbouw Regiovisie Groningen-Assen
- Gesprek met projectbureau Regiovisie Groningen-Assen over bedrijventerreinen
- Bijeenkomsten met regionale en lokale natuur- en milieuorganisaties en bewoners in Noordenveld en Leek
- Informatie-uitwisseling met regionale en lokale natuur- en milieuorganisaties en bewoners(groepen) via email.
- Deelname aan klankbordgroep Ontwerppogave Leek-Roden
- Schriftelijke reactie op voorontwerp Intergemeentelijk Structuurplan Leek-Roden
- Deelname aan bijeenkomst PvdA Tynaarlo over uitwerking woningbouwopgave bij Vries

1.1.8 Beleef de Stille

Omschrijving activiteiten en resultaat

Het project 'Beleef de stilte' bouwt voort op de resultaten van het stilteonderzoek en de presentatie ervan in 2006. Wij willen met een aantal concrete publieksactiviteiten de aandacht vestigen op de waarde van stilte in natuurgebieden. Uit onze enquête in 2005 was namelijk gebleken dat mensen in overgrote meerderheid stilte belangrijk vinden. Via het vragen van aandacht voor Stille beogen wij ook het bestuur van Drenthe te herinneren aan hun beleid op het gebied van Stille. De publieksactiviteiten die wij ons voor dit jaar hadden voorgenomen waren verbonden aan een landelijk project. Omdat de landelijke financiering hiervan niet is doorgeshaan hebben we onze activiteiten moeten beperken tot een aantal vervolgactiviteiten als follow up van de activiteiten uit 2006. In dat kader hebben de 12 milieufederaties samen met Natuur en Milieu de Stiltewijzer uitgebracht, een kleurenbrochure met stiltemaatregelen. Deze is met een toelichtende brief verspreid onder terreinbeherende organisaties, gemeenten en provincie.

Eén van de voornemens was om als vervolg op het stilteonderzoek samen met recreatieondernemers, terreineigenaren en andere belanghebbenden voor het Dwingelderveld een concreet uitvoeringsplan te maken met maatregelen voor het Dwingelderveld, op basis van de door ons in 2006 opgestelde lijst stiltemaatregelen en een krachtenveldanalyse en het Stiltekompass. Deze activiteiten zijn aangepast vanwege de ontwikkelingen die gaande waren in verband met de verwerving van de enclave Noordenveld. Hieraan gekoppeld kwamen twee belangrijke ontwikkelingen op gang: de politieke discussie over het saneren van de weg Lhee-Kraloo en de aanleg van een geluidswal langs de A28. Wij zegden toe een presentatie te zullen geven over ons stilteonderzoek op een informatiebijeenkomst over de uitvoering van alle plannen. Deze bijeenkomst werd echter twee maal uitgesteld, ondermeer door de politieke discussie over de genoemde weg. Naar het zich laat aanzien zal deze in de loop van 2008 plaatsvinden. De uitvoering van de genoemde maatregelen verbeteren de stilte op het Dwingelderveld. In 2008 zullen we de activiteiten op het gebied van Stille een vervolg geven. We streven er daarbij naar onze oorspronkelijke plannen tot het ontwikkelen van een geluidskaart, gecombineerd met een publiekscampagne, tot uitvoering te brengen.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Stiltewijzer, kleurenbrochure met stiltemaatregelen, uitgebracht in samenwerking met collega milieufederaties en SNM
- Presentatie van de resultaten van het project op een landelijke slotbijeenkomst van het Stilteproject 2006/2007 bij SBB in Driebergen
- Overleg met projectleider bij SBB over de ontwikkelingen op het gebied van Stillebevoordering op het Dwingelderveld

1.1.9 Zicht op duisternis 2007

(Project / Advies-, ondersteunings- en voorlichtingsfunctie)

Omschrijving activiteiten en resultaat

Sinds december 2003 zet de Milieufederatie Drenthe zich in voor behoud en versterking van de oerwaarde duisternis en het voorkomen van lichthinder. Het betreft een relatief nieuw milieuthema, waarbij vooral de eerste jaren de (politieke) agendering en (publieke) bewustwording centraal heeft gestaan. Het bewust worden en ervaren van de schoonheid van de donkere nacht zijn nog steeds belangrijke elementen van de activiteit. De belangrijkste doelgroep, het brede publiek, wordt daarbij steeds meer aangevuld met doelgroepen zoals gemeenten en bedrijven, waarbij ook het handelingsperspectief volop aandacht krijgt.

Hoofdactiviteit van de Laat het donker donker-campagne is de gezamenlijk met de provinciale milieufederaties en Stichting Natuur en Milieu georganiseerde Nacht van de Nacht, die dit jaar voor de derde keer gehouden is. Naast overheden deden dit jaar voor het eerst ook veel bedrijven mee aan het verduisteren van gebouwen.

In Drenthe vonden rond de Nacht van de Nacht 11 activiteiten plaats. De activiteiten worden gedragen door een groot aantal partijen, waaronder veel IVN-afdelingen. Voor de (potentiële) organisatoren van activiteiten is een scholingsbijeenkomst georganiseerd. Een aantal gemeenten heeft zelf het initiatief genomen tot het (mede)organiseren van activiteiten (Meppel, Assen en Emmen). In totaal namen ruim 900 mensen deel aan de activiteiten, een verdubbeling ten opzichte van 2006, toen 9 activiteiten plaatsvonden met in totaal 450 deelnemers. Het dichtersfestival op het Witterveld bij Assen trok volgens de gemeente 400 mensen. De Nacht van de Nacht heeft veel aandacht gekregen in de media. Veel activiteiten waren in de lokale kranten terug te vinden. Ook radio en TV hebben weer veel aandacht aan het behoud van de duisternis besteed.

Bijna alle Drentse gemeenten (Noordenveld, Tynaarlo, Assen, Aa en Hunze, Midden-Drenthe, Westerveld, Meppel, Hoogeveen, Coevorden en Emmen) hebben meegedaan aan de Nacht van de Nacht, bijvoorbeeld door verlichting te doven, kerkbesturen te vragen hetzelfde te doen, burgers op te roepen zuinig te zijn met licht, activiteiten te vermelden in hun weekpublicaties (en op hun website) en activiteiten te organiseren. Landelijk deden ruim 100 gemeenten mee (één op de vier), een forse stijging t.o.v. 2006 (één op de tien).

Slechts twee bedrijven hebben in Drenthe deelgenomen aan de Nacht van de Nacht, door het doven van verlichting. Een aantal bedrijven gaf aan al standaard weinig tot geen verlichting toe te passen.

Naast de Nacht van de Nacht hebben we ons dit jaar ook ingezet voor realisering van een aantal praktijkcases, waarbij we samen met de diverse doelgroepen verdere en concrete invulling willen geven aan het terugdringen van lichtvervuiling.

Dit heeft in Meppel geleid tot een onderzoek onder ruim 270 bedrijven, waarin onder meer is gevraagd naar hun houding t.o.v. de bedrijfsverlichting en behoud van duisternis. Dit onderzoek is uitgevoerd door scholieren het kader van hun maatschappelijke stage en werd door *ons mede begeleid*. *<in afwerking nog iets over uitkomst vermelden>*

Verder is in overleg met o.a. Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe (BOKD) een samenwerkingsproject voorbereid gericht op bewustwording van en concrete verbeteringen aan de (buiten)verlichting door particulieren in Drentse dorpen. Dit project zal in 2008 uitgevoerd gaan worden met steun van het programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling.

Samen met de Milieufederatie Groningen en lokale politici hebben wij gesprekken gevoerd met Rijkswaterstaat over de herinrichting van de A28, waarbij een betonnen barrière en permanente verlichting is aangebracht. Besproken is de wijze van verlichting en het dimmen en uitschakelen van de verlichting op stille tijden. Rijkswaterstaat heeft toegezegd de mogelijkheden te onderzoeken. De gemeente Meppel heeft zich, mede op aandringen van het Platform Duurzaam Meppel, gebogen over (reclame)verlichting. Als "Vriend van de nacht" heeft Meppel aangegeven expliciet rekening te houden met de waarde van de duisternis. In 2008 zullen de richtlijnen en kaders hiervoor nader worden vastgelegd.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Organisatie landelijke campagne Nacht van de Nacht door de provinciale milieufederaties en Stichting Natuur en Milieu (plm. 12.000 bezoekers)
- Landelijke website Nacht van de Nacht
- Oproep aan en handleiding voor groepen om activiteiten te organiseren
- Scholingsbijeenkomst voor organisatoren Nacht van de Nacht-activiteiten
- Organisatie en begeleiding Drentse Nacht van de Nacht; 11 locaties, 900 bezoekers.
- Brief aan B&W en gemeenteraden Drentse gemeenten om mee te doen aan de Nacht van de Nacht
- Nieuwsbrieven in april en in oktober (oplage 300 resp. 1500)
- Onderzoek onder 272 bedrijven in Meppel
- Posters verspreid via bibliotheken
- Persberichten Nacht van de Nacht.

1.1.10 Baten natuur en landschap

Omschrijving activiteiten en resultaat

Natuur en landschap vormen een belangrijk kapitaal; niet alleen voor recreatie en toerisme, maar ook voor het wonen en werken in Drenthe. Verder zijn natuur en landschap van belang voor ons algemeen welbevinden. Zo vormen natuur en landschap een inspiratiebron en steeds vaker wordt de relatie gelegd tussen natuur en gezondheid. Deze maatschappelijke baten van natuur en landschap zijn nog onvoldoende inzichtelijk. Het gevolg is dat beheer en ontwikkeling van natuur en landschap alleen als kostenpost wordt gezien, terwijl natuur en landschap ook veel oplevert. Met dit project willen we deze baten inzichtelijk maken en duidelijk maken dat investeren in natuur en landschap ook renderen.

We hebben daarbij gekozen voor het speerpunt water omdat dit in 2007 en 2008 een actueel thema is in verband met de kaderrichtlijn water.

Wij hebben daarvoor door Bureau Triple E een analyse laten uitvoeren van de financiële baten van de verbetering van de waterkwaliteit in het Hunzegebied en een aantal andere Drentse stroomgebieden.

De eerste resultaten van dit onderzoek zijn gepresenteerd op een bijeenkomst op 14 december in Assen, waar o.a. bestuurlijke vertegenwoordigers van een aantal waterschappen aanwezig waren. De rapportage van het onderzoek wordt begin 2008 door ons bewerkt tot een definitieve rapportage, die wij zullen inbrengen in het verdere besluitvormingsvormingsproces rond de kaderrichtlijn water.

Producten (meetbare prestaties/ indicatoren)

- Verkenning en onderzoek baten van beekherstel en schoner water
- Themabijeenkomst baten van schoon water (30 deelnemers)

1.2.1 Duurzaam waterbeheer / Ondersteuning waternetwerk

Omschrijving activiteit en resultaat

In 2007 hebben wij bij onze activiteiten gericht op duurzamer waterbeheer met name aandacht besteed aan de plannen voor waterberging in Zuid Drenthe, de reglementen van de waterschappen en de voorbereidingen voor de campagne van de waterschapsverkiezingen en een aantal ontwikkelingen rond verdroging en waterwinning.

De voorstellen van de waterschappen aan de provincie inzake waterberging Zuid Drenthe bespraken wij met de terreinbeheerders en de waterschappen. De adviezen van de waterschappen zijn o.a. ontwikkeld op basis van werk-ateliers, waaraan wij actief hebben deelgenomen. Met name de adviezen van Reest en Wieden vonden wij teleurstellend door de sterke nadruk van de voorstellen op berging in zandwinplassen. We moesten constateren dat de meeste landbouwgebieden, die geschikt zijn voor vasthouden en bergen, van de oorspronkelijke (gros)kaart zijn verdwenen. Geen van alle staan meer op de kaart die naar de provincie is gegaan. Wat verder opviel is dat de provincie bij de concept-POP uitwerking wel een enge interpretatie geeft aan het voorkomen van wateroverlast: men kijkt uitsluitend naar de aan te wijzen bergingsgebieden (zandwingaten) die het waterschap voorstelt. Wij vinden dat ook (bemalen) gebieden en ingesloten laagten als vasthoudgebieden op de plankkaart van het POP zouden moeten worden geplaatst. We zullen dit proces kritisch blijven volgen bij de verdere planuitwerking POP voor waterberging (2008) en daarin blijven pleiten voor meer natuurlijke vormen van waterberging.

De door de provincie en waterschappen ontwikkelde voorstellen voor de verdeling van de vaste zetels in de vier waterschappen hebben wij beantwoord met een brief en lobby gericht op GS en de Provinciale Staten in juni en in november met een inspraakreactie op de ontwerp-reglementen. Naar onze mening worden de natuurbelangen met één zetel zwaar onderbedeeld. De besluitvorming hierover vond plaats in 2008 en heeft helaas, ondanks veel aandacht, niet tot wijzigingen geleid.

In 2008 worden er nieuwe waterschapsverkiezingen gehouden op basis van een nieuw (lijsten)stelsel. De milieufederatie die van oudsher groene kandidaten heeft voorgedragen en gesteund, heeft zich landelijk beraden op hun insteek. Samen met diverse andere organisaties waaronder Natuurmonumenten zullen we oprichting van een groene lijst 'Water Natuurlijk' faciliteren. Deze zal landsbreed aan de verkiezingen gaan deelnemen. Ter voorbereiding van dit geheel zorgden wij er, samen met de Milieufederatie Groningen, voor dat er een kerngroep is samengesteld met groene bestuurders die de vorming van lijsten voor twee waterschappen gaan voorbereiden. Wij stelden ze op de hoogte van de opzet van 'Water Natuurlijk' in 2008 en informeerden de terreinbeheerders over de landelijke vorderingen met de opzet van de campagne 'Water Natuurlijk'.

We hebben commentaar geleverd op presentatie van plannen van aanpak GGOR van twee waterschappen op 14 juni. Samen met de Milieufederatie Groningen hebben wij kritische opmerkingen gemaakt over het feit dat aanpak van verdroging zich beperkt tot de TOP-gebieden en niet de hele EHS, over de geringe aandacht voor herstel van kwelstroming en over het feit dat voor Drenthe nog steeds geen gewenste grondwatersituatie kon worden gepresenteerd en dus ook geen actueel beeld van de verdrogings situatie. Via een brief aan GS, mede namens HDL, hebben wij informatie gevraagd over de evaluatie van de winning Breevenen. Volgens de vergunning had de WMD allang een rapport moeten overleggen waarin de gevolgen van de winning voor kwelstroming e.d. is weergegeven. De provincie schreef ons dat de WMD in het najaar met een rapport komt, waarna de provincie ons verder zal informeren over de resultaten van de evaluatie.

We hebben verder deelgenomen aan de Projectgroep Gorecht-West, die de basis zal moeten leggen voor een definitief convenant over de oppervlakte- en grondwaterwinning in Gorecht-West. Onze inzet is stopzetting van de grondwaterwinning. De huidige grondwaterwinning leidt tot verdroging in het Drentse Aa gebied. Onderzoek heeft uitgewezen dat verplaatsing van de winning naar het Hunzedal tot netto minder schade leidt. Verplaatsing van de hele winning naar Veendam zou ook het Hunzegebied ontzien. Het College van Gedeputeerde Staten van Groningen en het Waterbedrijf zijn echter vooralsnog niet genegen om voor alternatieven extra geld te investeren. Samen met de Milieufederatie Groningen zullen wij onze inzet hiervoor in 2008 verder voortzetten.

Producten (meetbare prestaties/ indicatoren)

Duurzaam waterbeheer

- Deelname en advisering ontwikkeling waterbergingsvoorstellen Zuid-Drenthe
- Artikel over ons gezamenlijke standpunt over waterberging Zuid-Drenthe in Water en Land
- Deelname aan evaluatie/ start bijeenkomst cursus GGOR voor Drenthe en Groningen
- Deelname aan werk-atelier duurzaam Meppelerdiep van waterschap Reest en Wieden
- Bijdrage (deelname aan forum) aan discussiebijeenkomst van Groen Links over Watergebruik en waterbesparing in kader van verkiezingen
- Brief aan GS en PS, mede namens de terreinbeheerders, inzake geborgde zetels waterschappen
- Inspraakreactie op de ontwerp-reglementen voor de waterschappen
- Twee nummers van de nieuwsbrief Water en Land uitgebracht (uitgave 12 milieufederaties en SNM)
- Landelijke en regionale voorbereiding waterschapsverkiezingen en oprichting 'Water Natuurlijk'
- Bijdrage aan bijeenkomst over waterbeheer op verzoek van de PVDA met het oog op het samenstellen van een waternvisie

1.2.2 Applaus voor de Kader Richtlijn Water

Omschrijving activiteiten en resultaat

Schoon water is voor mens en natuur van levensbelang. De kwaliteit van het water is helaas nog lang niet overal voldoende en vormt nog steeds problemen voor natuur, drinkwatervoorziening en recreatie. De implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) zal een belangrijke rol in de verbetering van de waterkwaliteit moeten gaan spelen en is daarom voor de milieufederaties en Stichting Natuur en Milieu een belangrijk speerpunt in het werk. De milieufederaties behartigen in dit proces de natuur- en milieubelangen.

Dit jaar namen wij deel aan het (ambtelijke) proces dat heeft geleid tot een tweetal Adviesnota's KRW. Wij leverden inbreng in de Klankbordgroepen en in de gebiedsgroepen, die door de vier waterschappen werden georganiseerd. De inbreng in gebiedsgroepen en klankbordgroep stemden wij zoveel mogelijk af met onze collega-organisaties en met de terreinbeheerders. Wij hebben op deze bijeenkomsten gepleit voor voortvarende uitwerking van de KRW. Het bleek lastig om in dit ambtelijke proces kansrijke maatregelen voor verbetering van de waterkwaliteit voldoende in beeld te houden. Wij hebben herhaaldelijk aandacht gevraagd voor het feit dat juist erg kansrijke maatregelen voor verbetering terzijde werden geschoven vanwege het begrip significante schade aan bestaande functies. Samen met landelijke partners hebben wij een brochure met 13 voorstellen voor een betere uitvoering van de KRW uitgebracht, waarin wij onze visie verder hebben toegelicht.

Wij vroegen daarnaast aandacht voor een goede analyse van de baten van investeringen in Schoon water. Ter ondersteuning van dit pleidooi hebben wij samen met onze landelijke organisaties een aparte brochure over de Baten van Schoon water opgesteld die o.a. verspreid is op de gebiedsbijeenkomsten.

Samen met onze collega's in Overijssel en Groningen bespraken wij in het najaar onze gezamenlijke inhoudelijke reactie op de door de waterschappen en provincies opgestelde Adviesnota's. Deze reactie zal begin 2008 tijdens de inspraak worden ingebracht.

Wij zien groenblauwe diensten als een kansrijke maatregel voor verbetering van de waterkwaliteit. Dit was voor ons aanleiding samen met de Milieufederatie Groningen en LTO-Noord op 16 februari 2007 een symposium te organiseren. Deze bijeenkomst is goed bezocht met ca. 60 deelnemers uit de hoek van de landbouw, provincies, gemeenten en waterschappen. De discussie over de mogelijkheden van groenblauwe diensten was levendig. Het bestuur van waterschap Hunze en Aa's voelt wel wat voor de inzet van deze diensten om waterdoelen te bereiken. Niet alle waterschappen denken daar zo over. Sommige waterschappen zijn terughoudend bij het aangaan van blauwe diensten. Ze zijn bang dat het ze te weinig continuïteit en zekerheid biedt. Alle aanwezigen vonden dat een beleidsmatig kader voor de ontwikkeling van groene en blauwe diensten een belangrijke ruggesteun is voor de ontwikkeling ervan.

Een verslag van de werkbijeenkomst is rondgestuurd aan de deelnemers. De deelnemers ontvingen ook een map met de inleidingen en achtergrondmateriaal.

Als vervolg hierop hebben wij samen met LTO-Noord op 26 februari een brief aan PS van Drenthe gestuurd met het verzoek om een beleidskader voor groenblauwe diensten in het Collegeprogramma op te nemen. Onze brief heeft geleid tot aandacht in het programma van gecombineerde toepassing van groene en blauwe diensten. Wij zullen de ontwikkelingen op dit gebied nauwgezet volgen en waar mogelijk stimuleren.

Als vervolg op het symposium hebben wij ook een projectvoorstel voor uitwerking van maatregelen op het gebied van de waterkwaliteit, gekoppeld aan blauwe diensten voor het Hunzegebied, opgesteld. Deze wilden wij uitvoeren met de LTO-Noord. Deze organisatie bleek echter te weinig tijd en menskracht beschikbaar te hebben voor een samenwerkingsproject. Het geheel betekent dat zich zowel aan beleids- en maatregelenkant wel kansen voordoen, maar de invulling daarvan nog niet echt van de grond komt. Wij zullen dit van onze kant blijven stimuleren, maar zijn daarbij mede afhankelijk van beleid van de waterschappen en inzet van partijen, die voor uitvoering van deze diensten in beeld zijn. De verdere uitwerking en besluitvorming van de KRW zal in 2008 verder worden vervolgd.

Of we met onze inzet bereiken dat er in proces voldoende aandacht blijft voor de ecologische doelen en een voortvarende aanpak, zal in 2008 duidelijk worden.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Inbreng in/advisering aan de Klankbordgroep Water 2000+ , de klankbordgroep Rijn-Oost, de gebiedsgroep van waterschap Velt en Vecht, de gebiedsgroep Noord-Drenthe en de Klankbordgroep van waterschap Reest en Wieden op 23 januari
- Brief aan en overleg met Stuurgroep Water 2000+
- Brochure De baten boven water, uitgebracht door de gezamenlijke milieufederaties en SNM
- Brochure De bron, doorzicht en dynamiek, met 13 voorstellen hoe het beter kan met de uitvoering van de KRW. Gezamenlijke uitgave van SNM , Natuurmonumenten, St. Reinwater en de gezamenlijke milieufederaties
- Deelname aan veldsymposium voor bestuurders over de KRW door waterschap Hunze en Aa's
- Organisatie symposium over groenblauwe diensten i.s.m. Milieufederatie Groningen en LTO-Noord (60 deelnemers)
- Verslag en artikel over het symposium
- Brief aan Provincie Drenthe met resultaten pleidooi voor ontwikkeling groenblauwe diensten in komende bestuursperiode.

1.2.3 Kijk onder water

Omschrijving activiteiten en resultaat

Schoon water is voor mens en natuur van levensbelang. De kwaliteit van het water is helaas nog lang niet overal voldoende en vormt nog steeds problemen voor natuur, drinkwatervoorziening en recreatie. De implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) zal een belangrijke rol in de verbetering van de waterkwaliteit moeten gaan spelen. Het overheidsproces van de kaderrichtlijn heeft echter een nogal abstract ambtelijk karakter en is voor veel mensen een 'ver van mijn bedshow'. Maar voor de maatregelenprogramma's is draagvlak van wezenlijk belang. De milieufederatie wil hier de komende jaren aan bijdragen. Wij willen dat schoon water ook voor burgers en doelgroepen meer gaat leven en dat mensen zich daardoor meer betrokken voelen bij de aanpak van deze problematiek. Hiervoor hebben we twee hoofdactiviteiten ontwikkeld die in 2006 zijn gestart en in 2007 verder zijn uitgevoerd. In samenwerking met de onderwaterfotograaf Willem Kolvoort hebben we de onderwaterwereld letterlijk in beeld gebracht en vervolgens in een boek en tentoonstelling verwerkt. Daarnaast hebben we een serie meetactiviteiten voortgezet, waarmee we samen met diverse natuurgidsen inzicht geven in de waterkwaliteit.

De onderwaterwereld in beeld

De onderwaterfotograaf Willem Kolvoort heeft in 2007 in onze opdracht in heel Drenthe de onderwaterwereld in beeld gebracht. Deze beelden zijn vervolgens met toelichtende teksten, in zeer nauwe samenwerking met Het Drentse Landschap, verwerkt tot een boek en een tentoonstelling waarin het begrip ecologische waterkwaliteit wordt verbeeld en beschreven. Voor het vinden van de juiste fotolocaties is intensief samengewerkt met waterschap Velt en Vecht, Natuurmonumenten, HDL en Staatsbosbeheer. Ook is informatie verkregen van Hunze en Aa's en Reest en Wieden over geschikte plekken. Bij het schrijven van het boek is gebruik gemaakt van de kennis van waterschapsmensen, met name van Hunze en Aa's en Velt en Vecht, van terreinbeheerders en van het Herbarium in Leiden. Speciaal voor vis-opnames in het boek zijn door Staatsbosbeheer en waterschap Hunze en Aa's vissen gevangen. De tentoonstelling startte eind februari 2008 in galerie Kamps in Rolde, en is eind maart 2008 verplaatst naar het bezoekerscentrum 't Ende van HDL en zal vervolgens nog op andere locaties te zien zijn.

Wij denken erin te zijn geslaagd om via beelden en begeleidende tekst, in boek en tentoonstelling, een groter publiek te interesseren voor het leven in het oppervlaktewater van Drenthe. Wij verwachtten dat met boek en tentoonstelling belangstelling zal ontstaan bij pers en publiek voor het doel van de KRW: verbetering van de ecologische kwaliteit van allerlei soorten oppervlaktewater, met name in beken. Wij hebben al gemerkt dat er bij de pers belangstelling is voor de foto's en het verhaal erachter. Een paar publicaties, naar aanleiding van het boek, zijn inmiddels verschenen: een artikel met foto's in het blad National Geographic (800.000 lezers) en een artikel met foto's in het blad Duiken (enkele tienduizenden lezers). Wij verwachtten dat er ook publicaties in andere bladen zullen volgen.

Cursus en excursies waterkwaliteit

Samen met twee IVN-groepen en HDL is door ons de cursus waterbeestjes en waterkwaliteit georganiseerd. Aanvankelijk was het de bedoeling om twee identieke cursussen te organiseren, maar de cursus voor HDL kon niet doorgaan wegens een te beperkt aantal inschrijvingen. De opzet van de cursus is om gidsen van HDL en IVN te scholen in het gebruik van de BISEL-toets om waterkwaliteit te beoordelen. De verwachting is dat de gidsen met deze kennis op hun excursies in en langs beekdalen een onderdeel waterkwaliteit kunnen inbouwen, waarbij de deelnemers zelf bezig zijn met waterkwaliteit. Voor de cursus was ruime aandacht. In totaal namen 24 mensen eraan deel. Bij het samenstellen en uitvoeren van de cursus is nauw samengewerkt met HDL en waterschap Hunze en Aa's. Het resultaat is geëvalueerd met behulp van een enquête en er is een evaluatieverslag gemaakt. Het bleek dat men de cursus had gewaardeerd en te spreken was over de cursusmap. De deelnemende gidsen gaven aan dat ze zelf in principe de BISEL-methode willen gaan toepassen tijdens excursies. Velen bleken zich echter helaas nog onzeker te voelen voor wat betreft kennis over waterorganismen en hadden het gevoel nog veel te moeten oefenen voordat ze met de BISEL-methode uit de voeten zouden kunnen. Kennelijk is er nog enige nascholing nodig voordat men in de eigen excursies met waterkwaliteit aan de gang kan gaan. Na de excursie werden door ons, in samenwerking met HDL, twee activiteiten georganiseerd waarop waterkwaliteit meten een onderdeel was.

Helaas was het in geen van beide gevallen een succes: een kinderactiviteit met als thema waterkwaliteit, in de zomer bij 't Ende, kreeg veel te weinig deelnemers en werd tegelijk geplaagd door ziekte van één van de gidsen. Wel was er belangstelling van de lokale pers voor deze activiteit. Een kano-excursie in de Hunze in september bleek pas tijdens de uitvoering van de kanotocht niet zo geschikt voor inbouw van een onderdeel waterkwaliteit meten. Daarom werd alleen in een korte inleiding tijdens de lunch uitleg gegeven over de BISEL-methode. Bij beide activiteiten viel op dat gidsen die de cursus hebben gevolgd zich inderdaad nog onzeker voelen over hun waterkennis. Een activiteit van het kinderteam van HDL bij het Oude Diep, tijdens de Fietsvierdaagse, was wel een succes. De beide gidsen die dit leidden lieten tientallen kinderen in de loop van de dag waterdieren op naam brengen en konden daarop zelf de BISEL-toets loslaten.

Wij zijn van plan om samen met HDL en waterschappen volgend jaar waterkwaliteit te gaan meten op een dag in heel Drenthe. Ook de cursusdeelnemers zijn op de hoogte gesteld van deze activiteit via de enquête. Een aantal gaf aan mee te willen werken aan een dergelijke activiteit. Bovendien vroeg men of niet ook aan de gidsen van het NBEL (Nationale Beek- en Esdorpen Landschap) Drentsche Aa een cursus BISEL zou moeten worden aangeboden. Wij gaan na of in het voorjaar van 2008 de cursus kan worden herhaald, zodat er in de zomer van 2008 voldoende gidsen beschikbaar zijn voor een provinciale waterkwaliteit meetdag.

Producten (meetbare prestaties/ indicatoren)

- Fotocollectie met onderwaterfoto's, gemaakt door Willem Kolvoort, op 25 locaties in Drenthe. In totaal ca. 600 opnames. Tot de collectie behoren ook enkele tientallen foto's van beken e.d. die boven water zijn genomen
- Fotoselectie (40 foto's) en eerste ontwerp voor de tentoonstelling. Tentoonstelling zal 22 februari worden geopend in galerie Kamps in Rolde
- Ontwikkeling en productie boek en tentoonstelling Beeldschoon water
- Kort artikeltje met begeleidende tekst in National Geographic, februari 2008
- Artikel met foto's in blad Duiken, februari/ maart 2008
- Cursus Waterbeestjes en waterkwaliteit, twee avonden en een veldpraktikum van een dag voor 24 cursisten van IVN en HDL
- Cursusmap met cursusprogramma en literatuur over ecologische waterkwaliteit
- Cursusmap met uitleg BISEL-toets en determinatietabellen voor waterdieren
- Overzicht van waterplanten met hun milieueisen t.b.v. het cursuspraktikum
- Voorlichting over waterkwaliteit meten tijdens drie activiteiten van HDL: wateractiviteit bij Het Oude Diep tijdens de Fietsvierdaagse, een waterdag in 't Ende voor kinderen in de zomer en een kano-excursie op de Hunze in september 2007

1.2.4 Natura 2000

Omschrijving activiteiten en resultaat

Na de formele aanwijzing van de Natura 2000-gebieden, moet binnen drie jaar voor elk Natura 2000-gebied een beheerplan zijn vastgesteld. In de beheerplannen staat onder andere welke bestaande activiteiten in en nabij het gebied niet schadelijk zijn voor het realiseren van de instandhoudingdoelstellingen. Voor deze activiteiten is dan geen vergunning (meer) nodig. Gezien de verstreckende gevolgen van de beheerplannen is het van belang dat de Milieufederatie Drenthe inbreng levert bij het opstellen van deze plannen. De verwachting was dat dit jaar gestart zou worden met het opstellen van beheerplannen voor een deel van de Drentse Natura 2000-gebieden. De formele aanwijzing heeft echter vertraging opgelopen en is nu voorzien in 2008. Hierdoor is ook nog niet begonnen met het opstellen van beheerplannen. Wel hebben wij in een regionale workshop met de noordelijke terreinbeherende organisaties en milieufederaties onze rol en inzet bij de komende beheerplannen besproken. Ook is met de provinciale milieufederaties het project Ave N@tura 2000! Ontwikkeld, dat gericht is op het creëren van draagvlak voor de beheerplannen en het bevorderen van de integraliteit van beheerplannen. Dit project wordt uitgevoerd in 2008.

Met betrekking tot de ammoniakproblematiek was het de bedoeling om samen met LTO Noord voor een voorbeeldgebied na te gaan of het mogelijk is ontwikkelingsperspectief te bieden aan bestaande veehouderijbedrijven in (de nabijheid van) een Natura 2000-gebied, in combinatie met winst voor natuur en milieu. Door de vertraging in de formele aanwijzing van Natura 2000-gebieden is ook dit onderdeel niet uitgevoerd. Wel hebben we deelgenomen aan een regionale workshop over het landelijk toetsingskader ammoniak en Natura 2000.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Deelname aan tweedaagse regionale workshop Natura 2000
- Deelname aan regionale workshop toetsingskader ammoniak en Natura 2000

Thema Duurzame Ontwikkeling

2.1.1 Advisering provinciaal milieubeleid

Omschrijving activiteiten en resultaat

De Milieufederatie Drenthe heeft zich ook in 2007 ingezet voor verdere ontwikkeling en verbetering van (de uitvoering van) het milieubeleid van overheden en bedrijven in de provincie Drenthe.

Er zijn reacties geschreven naar aanleiding van het Provinciaal verkeer en vervoersplan en het concept luchtkwaliteitplan. Vooral het laatste gaat in onze ogen uit van een te lage ambitie. Het plan gaat onvoldoende uit van verbetering van de luchtkwaliteit en dat terwijl een verbetering van de luchtkwaliteit een verbetering van de gezondheidssituatie in Drenthe geeft.

Samen met collega-organisaties hebben we ons ingezet voor betere toepassing van de IPPC richtlijnen in Nederland. Het betrof een project waarin in samenwerking met het adviesbureau MOB in Nijmegen nieuwe en bestaande te actualiseren vergunningen zijn gescreend op juiste toepassing van de IPPC (vastgelegd in de Wet Milieubeheer). Landelijk zijn tientallentallen vergunningen onderzocht. In Drenthe hebben wij de vergunningaanvraag van Essent in Wijster, een kleinschalige houtverbrander en de asfaltcentrale te Meppel getoetst.

Het project IPPC heeft door middel van de overleggen en inbreng in de vergunningprocedures grote positieve milieugevolgen teweeg gebracht. Door de procedures en onderhandelingen zijn diverse grote installaties in Nederland uitgerust met schonere technologieën dan waarvoor door de bedrijven in eerste instantie is geopteerd. Vooral de uitstoot van stikstofoxiden en kwik is landelijk sterk teruggebracht.

Samen met andere milieufederaties hebben wij de provincies en het ministerie gewezen op de hoge normen voor uitstoot die gelden voor grasdrogerijen. De minister heeft te kennen gegeven de regelgeving met betrekking tot de grasdrogerijen in Nederland onder de loop te nemen.

De Milieufederatie Drenthe heeft daarnaast gereageerd op belangrijke Drentse milieuvergunning-procedures (vergunningen Wet milieubeheer, mer e.d.). Op het gebied van vergunningverlening zijn er overleggen geweest met Essent Milieu Wijster omtrent de vergunningaanvraag voor uitbreiding en met de NAM omtrent de hernieuwde oliewinning rond Schoonebeek.

Naar aanleiding van de problematiek rond afvalverbranding heeft de milieufederatie de minister verzocht heldere ambities te stellen op het gebied van preventie en hergebruik. In onze ogen worden er in Nederland teveel afvalverbrandingsinstallaties vergund. Dat legt een negatieve druk op preventie en hergebruik van afvalstromen. Onze oproep is later door verschillende partijen binnen de recyclingbranche ondersteund.

De vergunningaanvraag van Essent is door de provincie geweigerd op het punt van energierendement van nieuwe ovens. Er wordt te weinig gebruikt gemaakt van vrijkomende warmte.

Tijdens de overleggen met de NAM zijn de zorgpunten met betrekking tot landschappelijke inpassing, het leidingtracé langs het Bargerveen en de mogelijke impact van waterinjectie in Overijssel ter sprake gekomen.

Wij hebben ook gereageerd op de nieuwe milieuvergunning (ontwerp) voor de asfaltcentrale in Meppel. Fijn stof blijft hierbij de aandacht vragen, zeker nu in een onderzoek is aangetoond dat lokaal in Meppel normen worden overschreden. Ook tegen de nieuwe aanvraag van de asfaltfabriek is bezwaar gemaakt met als bezwaargrond de bijdrage die de asfaltfabriek levert aan de fijn stof-concentratie in Meppel.

In 2007 hebben wij inbreng geleverd bij de Raad van State-behandeling van de uitbreiding van Vliegveld Eelde. De Milieufederatie Drenthe maakt zich zorgen over de effecten van meer en zwaarder vliegverkeer boven natuurgebieden in de omgeving van het vliegveld, terwijl naar onze mening het maatschappelijke belang van de uitbreiding onvoldoende is.

De Raad van State heeft naar aanleiding van de zienswijze van anderen vragen gesteld aan de Europese Commissie. De vragen betreffen de mogelijk ongeoorloofde staatssteun aan het vliegveld. Uitspraak in de zaak Eelde volgt medio 2008.

De Milieufederatie Drenthe maakt deel uit van de commissie Milieuhygiëne van Groningen Airport Eelde. Daarin vertegenwoordigt zij de belangen voor natuur en milieu. De commissie Milieuhygiëne bespreekt en communiceert over milieugevolgen van het gebruik van de luchthaven.

Er is in dit project samengewerkt met de Wetenschapswinkel van de Rijksuniversiteit Groningen, lokale milieugroepen, Stichting Natuur en Milieu, Mobilisation for the Environment en Natuur en Milieu Overijssel.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Brief aan minister Cramer over afvalbeleid
- Inbreng in vergunningprocedures (Essent, NAM, Asphaltcentrale, AVI Emmlichheim)
- Secretariaat Zoutkoepeloverleg
- Deelname landelijke overleggen IPPC-toepassing
- Deelname aan de Commissie milieuhygiëne luchtvaartterrein Eelde (waaronder informatieavond)

2.1.2 Duurzaam en trendzettend

Omschrijving activiteiten en resultaat

Duurzaam ondernemen is een belangrijke manier om tot verduurzaming van de maatschappij te komen. Eén van de manieren om duurzaam ondernemen vorm te geven is door het verduurzamen van de energievoorziening. Zoals in elke sector begint dit ook bij bedrijven met energiebesparing. In 2007 heeft de Milieufederatie samen met verschillende partijen energiebesparing bij het bedrijfsleven in Drenthe gestimuleerd. Daarvoor is samen met de Kamer van Koophandel het initiatief genomen voor uitvoering van energiescans bij een negental bedrijven op vier verschillende bedrijventerreinen. De energiescans zijn uitgevoerd door RENDO Energieservice BV in samenwerking met Heluto uit Diever, Strijker Bouw uit Hoogeveen en GTI uit Roden. De scans zijn omgezet in rapportages met besparingsopties en veel aandacht voor de financiële consequenties. In bijeenkomsten van de parkmanagementorganisaties van bedrijventerreinen zijn bedrijven voorgelicht over de praktische mogelijkheden om energie te besparen. De Milieufederatie Drenthe heeft dit project samen met de Kamer van Koophandel ontwikkeld en in de uitvoering vooral zorg gedragen voor de externe communicatie. Dit leverde aandacht op bij zowel Radio als TV Drenthe en het Dagblad van het Noorden. Daarnaast heeft de milieufederatie zorg gedragen voor het ontwerp en de productie van een flyer die tijdens de bijeenkomsten aan bedrijven wordt overhandigd. Na presentaties in Roden en Emmen hebben zich een aantal ondernemers aangemeld bij RENDO voor een energiescan. De opzet om via bijeenkomsten praktische resultaten te verspreiden heeft effect. Nog niet duidelijk is welke maatregelen er door de gescande bedrijven zijn of worden genomen. In 2008 worden presentaties gehouden bij verscheidene lokale ondernemersverenigingen. Samen met de partners uit het energiebesparingsproject wordt nu gekeken of een verdieping met bijvoorbeeld nadruk op verlichting of waterzijdig inregelen een mogelijkheid biedt om energiebesparing op een nog praktischer wijze bij de bedrijven te brengen.

Ook op andere terreinen willen wij een initiërende rol spelen bij het bevorderen van duurzaam ondernemen in Drenthe. Eén van die terreinen betreft het verkennen van nieuwe wegen op het gebied van een duurzame economische ontwikkeling en het in samenwerking met overkoepelende organisaties uitwerken daarvan. Daarvoor zijn we niet uitgegaan van het rapport 'Voorbij de wegen' uit 2006, zoals aangegeven in de productbegroting 2007, maar hebben we ons laten inspireren door het Cradle to Cradle principe. Samen met vertegenwoordigers van andere federaties hebben we in november 2007 het grote C2C congres in Maastricht bezocht. Daarna hebben we met de provincie en de Kamer van Koophandel gesproken over een gezamenlijke inzet op dit thema. De Milieufederatie Drenthe is nu in overleg met de Kamer van Koophandel en Hunesus BV om dit verder uit te werken tot een noordelijk initiatief.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- 10 scans door Rendo Energieservice bij een negental bedrijven op vier verschillende bedrijventerreinen.
- Flyer met antwoordbon
- Persbericht en aandacht op zowel Radio als TV Drenthe
- Deelname C2C congres Maastricht
- Eerste opzet Noord-Nederlands project C2C

2.1.3 Duurzaam inkopen verkopen

Omschrijving activiteiten en resultaat

De rijksoverheid streeft via het programma Duurzame Bedrijfsvoering Overheden naar een groter marktaandeel duurzame producten via het duurzaam inkopen en aanbesteden. De Provinciale Milieufederaties sluiten hierop aan door met het project 'Duurzaam inkopen verkopen' lokale overheden te stimuleren om duurzaamheid in hun inkoopbeleid te verankeren.

Het startpunt daarbij is het werven van nieuwe gemeenten, andere overheden en instellingen die de Deelnameverklaring Duurzame Inkoop ondertekenen. De Deelnameverklaring is een goed middel om intern maar ook extern (naar de burgers en het bedrijfsleven toe) uit te spreken dat de gemeente werk maakt van duurzaam inkopen.

Dit landelijke project is gestart in 2006 en loopt door tot 2009. De Milieufederatie Drenthe verzorgt het Drentse aandeel in het project en draagt mede bij aan de landelijke duurzame inkopendag.

We hebben dit jaar een inventarisatie uitgevoerd naar kansrijke gemeenten en instellingen. De wereldwinkels en biologische bedrijven zijn – als samenwerkingspartner – benaderd. Een overleg heeft plaatsgevonden met de Stichting Collusie om het project in Drenthe gezamenlijk aan te pakken. In twee digitale nieuwsbrieven naar de actieve achterban is aandacht besteed aan het project en de mogelijkheid om hieraan bij te dragen.

Uit de inventarisatie in Drenthe kwamen Emmen en Midden-Drenthe naar voren als kansrijke gemeenten. Er is een opzet gemaakt voor regionale bijeenkomsten. Contacten zijn hiertoe gelegd met lokale groepen in Meppel, Midden-Drenthe en Coevorden.

In Meppel heeft een overleg plaatsgevonden naar aanleiding van een initiatief om Meppel tot Fair Trade-gemeente te maken. Bij de bespreking in Meppel waren de gemeente (ambtelijk en vanuit de raad), Platform Duurzaam Meppel en de wereldwinkel aanwezig. De diverse aspecten rond Fair Trade en Duurzame Inkoop zijn voor de aanwezige partijen duidelijker geworden. Dit heeft nog niet tot verdere resultaten geleid. Het initiatief om tot een Fair Trade-gemeente te komen wordt verder getrokken door lokale partijen. De gemeente is al ondertekenaar van de Verklaring van Duurzame Inkoop en kan andere organisaties stimuleren en interesseren voor duurzame inkoop.

Om de gemeenten te wijzen op de landelijke duurzaam inkopendag op 10 oktober is aan alle contactpersonen bij de 12 gemeenten een brief gestuurd met als bijlage (in meervoud) de 'vakantiekaart'. Op deze kaart werd gevraagd naar de top 3 duurzame inkopen van het afgelopen jaar. Gevraagd is ook, omdat de inkoop bij gemeenten vaak decentraal plaatsvindt, de extra kaarten binnen de gemeente te verspreiden. Twee gemeenten hebben de kaarten ingevuld geretourneerd. Op de duurzaam inkopendag was de gemeente Tynaarlo vertegenwoordigd. Ook de Milieufederatie Drenthe heeft aan de dag deelgenomen.

De gemeente Emmen wordt door ons gezien als één van de kansrijke gemeenten, gezien de brief die ook Emmen als '100.000 plus'-gemeente aan minister Cramer heeft gestuurd, om het streven naar 100% duurzame inkoop over te nemen. Directe verzoeken tot deelname aan het programma en ondertekening van de Verklaring van Duurzame Inkoop zijn door Emmen tot op heden echter niet gehonoreerd. Daarom heeft de milieufederatie gekozen om via het stimuleren van het maatschappelijk debat in Emmen en omgeving, de gemeente tot ondertekening te bewegen. Tegelijkertijd zijn via dit maatschappelijk debat ook andere partijen aan te spreken op het thema Duurzame Inkoop. Samen met de Stichting Collusie zijn diverse partijen in Emmen benaderd (zorg- en onderwijsinstellingen, organisaties op het gebied van sociale werkvoorziening, Noorder Dierenpark, Rabobank, waterschap Velt en Vecht, Werkgroep Ontwikkelingsamenwerking Emmen, Betrokken in Drenthe, diverse afdelingen van de gemeente Emmen). Op 17 december heeft een bijeenkomst plaatsgevonden waar 9 mensen aanwezig waren, van acht organisaties. De bijeenkomst was bedoeld als verkenning van de mogelijkheden het onderwerp Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen en Duurzame Inkoop in het komend jaar nader onder de aandacht te brengen in de regio. Helaas was, ondanks toezegging de gemeente afwezig, hetgeen niet bijdroeg aan het enthousiasme bij sommige andere partijen. Tot een gezamenlijk initiatief tot een vervolgbijeenkomst is het niet gekomen.

Wel is informatie uitgewisseld over andere komende mvo-activiteiten van de deelnemers (bijeenkomsten in Drenthe en Emmen e.o.) en is afgesproken dat de gemeente zal worden benaderd over eerdere uitspraken om te komen tot een gemeentelijk mvo-platform.

Om beweging te krijgen in de besluitvorming van de Drentse gemeenten, om actief mee te doen aan het programma Duurzame Inkoop, is geprobeerd te komen tot een workshop voor bedrijven op het thema Duurzame Inkoop. De projectorganisatie Betrokken in Drenthe, die stimuleert dat bedrijven en andere werkgevers bijdragen aan het maatschappelijk welzijn in hun omgeving, door vrijwillige inzet van personeelsleden, was voornemens om samen met o.m. de Kamer van Koophandel een bijeenkomst te houden voor alle Drentse bedrijven op het thema Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Op deze bijeenkomst is plaats voor een aantal workshops. In samenspraak met Betrokken in Drenthe is een opzet gemaakt voor een workshop Duurzame Inkoop voor bedrijven. Het overheidsprogramma Duurzame Inkoop van SenterNovem biedt immers ook kansen en informatie voor bedrijven. Duurzame producten scoren hoger bij gemeenten en ook bedrijven zijn op zoek naar kennis om als duurzame organisatie te functioneren. Helaas heeft de stuurgroep die de keuze uit de voorgelegde workshops maakt, uiteindelijk niet gekozen voor de workshop Duurzame Inkoop. Men vond dit "nu een stap te ver".

De gemeente Midden-Drenthe was in 2006 één van de gemeenten die aanwezig was op de door de milieufederatie belegde bijeenkomst over Duurzame Inkoop. In vervolg daarop zijn o.m. brieven gestuurd aan het college van B&W en aan de gemeenteraad om de Verklaring van Duurzame Inkoop te ondertekenen. Na aanvankelijke aarzeling heeft het college in het najaar van 2007 besloten de Verklaring van Duurzame Inkoop te ondertekenen. Het aantal gemeenten dat in Drenthe heeft ondertekend komt hiermee op vier (van de twaalf).

Het geheel geeft aan dat het duurzame inkopen bij de Drentse overheden nog flinke impulsen kan gebruiken. Mede de landsbrede aanpak en de steun van VROM komt er nu wel een beweging op gang. Ook marktpartijen raken daardoor meer geïnteresseerd. We zetten het project in 2008 voort en hopen ook in Drenthe meer overheden en marktpartijen in beweging te krijgen.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Vier gemeenten die de intentieverklaring duurzame inkoop hebben getekend
- Bijeenkomst duurzame inkoop Emmen
- Voorbereiding workshop voor bedrijven
- Stimulering en advisering Drentse gemeenten
- Mailing aan Drentse doelgroepen

2.1.4 en 2.1.6 Duurzame mobiliteit algemeen / Mobiliteitsmanifestatie

Omschrijving activiteiten en resultaat

De milieufederatie ziet mogelijkheden voor enthousiasmering van het brede publiek voor schone mobiliteit, het stimuleren van milieuvriendelijk vervoer op de korte afstand en het stimuleren van duurzame (keten-)mobiliteit in en rondom de stedelijke centra.

In 2007 hebben wij opnieuw aandacht gevraagd voor een brede kijk op de verdubbeling van de N33, waarbij de toekomstige ingrepen aan de weg als aangrijpingspunt worden benut om in een brede corridor langs de N33 te komen tot verbetering van de woon-, leef- natuur- en milieuomstandigheden. Daarnaast hebben we ons ingezet voor het samen met provincie realiseren van een grote manifestatie waarmee wij de aandacht willen vestigen op alle mogelijkheden die er voor iedereen inmiddels zijn om zijn/haar bijdrage te leveren aan schonere mobiliteit in Drenthe.

N33

Door Rijkswaterstaat en betrokken provincies wordt gewerkt aan de voorbereidingen voor de aanpak van de N33. De insteek van de milieufederatie hierin is om samen met lokale groepen en andere betrokkenen de kwaliteiten van het gebied te vergroten. Bijvoorbeeld wat betreft de geluidsproductie van de weg en de verkeersveiligheid op de N33 zelf en op het onderliggend wegennet. Door de milieufederatie is samen met ANWB, Milieufederatie Groningen, Wijkraad Assen-Oost, lokale groepen (Fietsersbond Drenthe, Fietsersbond Assen, IVN Aa en Hunze, IVN Assen, Milieugroep Aa en Hunze) en terreinbeherende instanties (Het Drentse Landschap, Staatsbosbeheer, Stichting Natuurschoon in Privé-bezit) in 2006 de notitie 'Verdubbel uw blik' uitgebracht, waarin gepleit wordt te investeren in de omgevingskwaliteit van de N33. Deze notitie is aangeboden aan de provincie, rijkswaterstaat en de andere betrokken overheden.

Eind 2006 is de Startnotitie N33 door Rijkswaterstaat en provincies ter visie gelegd.

In januari hebben wij ingesproken in de commissie omgevingsbeleid en onze teleurstelling uitgesproken over de opdrachtformulering voor de opstelling van de startnotitie N33.

De bredere aanpak van het gebied is daarin niet aan bod gekomen, ondanks de eerder lovende ontvangst van onze notitie. De doelstellingen voor de aanpak N33 zijn nu versmald tot alleen verkeersveiligheid en bereikbaarheid en niet tot verbetering van de natuur- en milieuomstandigheden. In oktober heeft een startoverleg plaatsgevonden met Rijkswaterstaat, waarbij wij ook een coördinerende rol vervullen richting provinciale en lokale natuur- en milieuorganisaties. Afgesproken is gezamenlijk de mogelijkheden van het verwerven van Europese subsidies voor een bredere aanpak van de N33 na te gaan. Afgesproken is ook in 2008 een vervolg te geven aan dit startoverleg.

Mobiliteitsmanifestatie

In 2006 zijn we gestart met het verkennen van de mogelijkheden voor deze Manifestatie en potentiële samenwerkingspartners. Uit de gesprekken met diverse organisaties bleek een groot enthousiasme en de ambitie om de manifestatie groot op te zetten. Ook bleek dat de planning van en inpassing in activiteitenagenda's en financiering een gedegen en lange voorbereidingstijd vragen. Deze voorbereiding is 2007 verder vervolgd. In overleg met de provincie hebben wij daarvoor een aanbesteding georganiseerd onder vier organisatiebureaus die de verdere acquisitie, ontwikkeling en uitvoering ter hand zal nemen. Dit heeft geleid tot de keuze van en opdracht aan het bureau Xplore, waarmee we deze manifestatie in 2008/2009 hopen te kunnen organiseren.

Producten (meetbare prestaties/ indicatoren)

- Inbreng in voorbereidingsproces Rijkswaterstaat/Provincie aanpak N33
- Ondersteuning en samenwerking met groepennetwerk N33
- Inspraak statencommissie omgevingsbeleid N33
- Overleg en samenwerking provincie voorbereiding Mobiliteitsmanifestatie
- Organisatie werving en selectie manifestatiebureau

2.2.1 Stimuleren duurzame energievoorziening

Omschrijving activiteiten en resultaat

De milieufederatie vervult in het werkveld duurzame energie een rol als aanjager, makelaar en schakelaar. Deze rol komt tot uiting door deelname aan provinciale en noordelijke overleggen op het gebied van energie en door deelname aan de landelijke overleggen en de klimaatcampagne HIER (waaraan 38 goede doelen samenwerken). In ons provinciale netwerk van kleine bedrijven en enthousiaste inwoners vormen wij een verbinding tussen partijen zoals Energy Valley en de particuliere initiatieven

Onze activiteiten in dit werkveld richten zich op twee hoofdpunten:

- Het bijdragen aan beleidsontwikkeling op gebied van energie en klimaat in de provincie
- Het aanjagen en ontwikkelen van energiebesparingsinitiatieven.

Beleidsontwikkeling

De milieufederatie heeft actief bijgedragen aan de uitvoering van de ambities uit de Nota energiek Drenthe en zal dat ook in de komende jaren doen. Dat gebeurde door het samenbrengen van partijen die op energiegebied een rol spelen en door daarbij een duidelijke link te leggen tussen verschillende energiebesparingsprojecten in Drenthe en de provincie. Wij werken actief mee aan de communicatie doelstellingen uit de nota.

Een bijzonder onderwerp in 2007 was biomassa. De daadwerkelijke duurzaamheid van veel biomassastromen staat ter discussie. Eén van de activiteiten van de Milieufederatie Drenthe was de deelname aan een consultatieronde van de Commissie Cramer, waarin duurzaamheidseisen rond biomassa worden vastgesteld. Een ander voorbeeld van deze activiteiten was het meedenken met de ontwikkeling van de noordelijke agenda Duurzame transportbrandstoffen.

We hebben ons ook ingezet voor het stimuleren van klimaatneutraal ondernemen. Naar aanleiding van het landelijke project Klimaatneutrale producten en diensten hebben zich een aantal Drentse partijen bij ons gemeld, die met het onderwerp verder wilden. De milieufederatie heeft bij een waterschap en bij een recreatiebedrijf opgetreden als intermediair tussen deze aanvragers en een adviesbureau.

Energiebesparingsprojecten

De milieufederatie speelt een rol bij het tot stand komen van energiebesparingsprojecten binnen Drenthe. Zo draagt zij bij aan onder meer de uitvoering van de provinciale ambities op het gebied van energiebesparing. Met verschillende partijen, zowel landelijk als regionaal, zetten we projecten in gang. De volgende projecten zijn ontwikkeld of opgestart:

- Energiebesparing in de zorg: een project dat in 2008 van start zal gaan met een zorggroep in Zuid-Oost Drenthe;
- Uitbreiding van led-toepassingen bij bedrijven. Dit project is in ontwikkeling en geldt mogelijk als vervolg op het project met Parkmanagementorganisaties;
- Project gericht op lokale klimaatinitiatieven. Dit project wordt gekoppeld aan de landelijke HIER-campagne, met als doel in heel het land lokale initiatieven te starten en groepen te mobiliseren.

Verder hebben wij dit jaar een enquête uitgevoerd over energiebesparing en klimaatbeleid onder inwoners van Drenthe. De resultaten daarvan zijn gebruikt bij het ontwikkelen van de energiebesparingscampagne Drenthe Bespaart.

De campagne Energiebesparen doe ik zo! is in 2007 beëindigd. De inhoud van de site en resultaten uit de campagne worden gebruikt bij de ontwikkeling van het samenwerkingsproject Drenthe Bespaart.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Inbreng in provinciale beleidsontwikkeling
- Deelname het Noordelijke Energiekompas, landelijke consultatie Biomassa Commissie Cramer
- Deelname aan een avond over gemeentelijk klimaatbeleid bij de gemeente Aa en Hunze
- Deelname aan een bijeenkomst over biomassa in de gemeente Aa en Hunze
- Deelname bijeenkomst duurzame mobiliteit in Groningen
- De ontwikkeling van drie energiebesparingsprojecten of –initiatieven in samenwerking met de provincie.
- Enquête onder bewoners van Drenthe

2.2.2 Biomassa

Omschrijving activiteiten en resultaat

Aan vrijwel alle soorten biomassa en biofuels kleven naast voordelen ook nadelen. Deze nadelen kunnen zo groot zijn dat ze het positieve effect van biomassa vrijwel teniet doen. Zo dragen enkele biofuels bij aan versterking van het broeikas-effect, omdat voor de teelt stukken regenwoud worden gekapt, dan wel omdat de teelt en transport een energieslurpende bezigheid is.

In het project Heldergeroene biomassa hebben De 12 Provinciale Milieufederaties onderzocht aan welke duurzaamheidscriteria biomassastromen moeten voldoen om ze als duurzaam te kunnen kenschetsen. Een eerste concept-visie is in een speciale bijeenkomst voorgelegd aan diverse noordelijke energiestakeholders, zoals biomassa-producenten en het Energiekompas. De bijeenkomst, gehouden in maart 2007, leverde naast veel positieve geluiden ook een groot aantal kanttekeningen bij de concept-visie op.

In een aantal interviews (4 per provincie) zijn de eerste contouren van de gezamenlijke visie nogmaals getoetst. Daarnaast zijn de regionale mogelijkheden en kansen voor echt duurzame biomassa in kaart gebracht.

De visie, die in januari 2008 zal worden gepresenteerd, geeft een kritisch beeld van de huidige ontwikkelingen rond biomassa. Veel biomassastromen hebben ongewenste externe effecten. Slechts enkele stromen zijn als echt duurzaam te benoemen. Bij veel toepassingen is duurzaamheid sterk afhankelijk van de biomassa-bronnen en conversietechnieken. Teelt van voedselgewassen als biomassa blijkt vrijwel in alle gevallen negatief te zijn. De externe effecten op landgebruik elders of het prijsopdrijvende effect zijn zulke sterke ongewenste effecten, dat zij eventuele positieve effecten op het klimaat ruimschoots tenietdoen. Daarbij blijkt biomassateelt slechts een geringe bijdrage aan een duurzame energievoorziening te kunnen leveren (dit geldt overigens voor alle biomassatoepassingen; de potentie en efficiëntie van bijv. zonne-energie is vele malen groter).

In de visie wordt de landelijke overheid opgeroepen geen vormen biomassa te stimuleren die niet echt duurzaam zijn.

Regionale kansen liggen er vooral op het terrein van kleinschalige stook van afvalhout en snoeiafval. Voor vergisting zijn er betrekkelijk weinig duurzame manieren gevonden. De provincie Drenthe moet in onze visie insteken op kansrijke en duurzame biomassastromen, zoals snoeihout en dunningshout. Wij willen als vervolg op dit landelijke project nu samen met andere partijen zoeken naar echt duurzame stromen die ook in Drenthe een goed potentieel hebben.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Gezamenlijk opstellen en vaststellen van criteria voor duurzame biomassa en duurzame ketens
- Literatuurstudie naar duurzaamheidsaspecten van huidige biomassastromen
- Verkennen van regionale perspectieven door middel van 4 interviews
- Organisatie discussiebijeenkomst met stakeholders (maart)
- Visie duurzaamheid biomassa (presentatie januari 2008)

2.2.3 Energiebesparingcampagne

Omschrijving activiteiten en resultaat

Via dit project heeft de Milieufederatie Drenthe in 2007 de basis gelegd voor een brede samenwerking op het gebied van energiebesparing in Drenthe. In samenwerking met het communicatiebureau Marketingcommunicatieenzo hebben wij daarvoor in 2006 een eerste analyse uitgevoerd van het werkveld. Daaruit bleek een te grote versnippering in projecten en weinig afstemming tussen de diverse spelers. Energiebesparing is in onze ogen gebaat bij een sterkere samenwerking van de partijen in het werkveld. Het werken onder een meer gezamenlijke noemer biedt kansen om bewustwording over energiebesparing verder te vergroten. In nauwe samenwerking met de provincie Drenthe zijn we aan de slag gegaan om deze samenwerking vorm te geven.

Hiervoor zijn bijeenkomsten met diverse partners belegd. Onder de partijen bleek draagvlak voor de samenwerking. Er is gekozen voor een benadering waarbij een gezamenlijk beeldmerk voor Drentse energiebesparingsactiviteiten wordt ontwikkeld. Daarnaast zal een web-portal worden ontwikkeld waarop alle partijen die actief zijn op het gebied van energiebesparing in Drenthe een plek kunnen krijgen. Via een gezamenlijk te ontwikkelen mediacampagne zal er bekendheid aan de samenwerking en het portal worden gegeven.

Binnen deze koepel krijgen alle partijen, die met energiebesparing bezig zijn, de ruimte om hun projecten te profileren. Daarmee willen we bereiken dat inwoners een beeld voor ogen krijgen van een brede energiebesparingsbeweging, waaraan zij mee kunnen doen. Via de campagne en via de verschillende al lopende projecten van de partners bieden wij ze daarvoor ook de mogelijkheden aan.

De samenwerking is ontwikkeld in een viertal bijeenkomsten. Tot de vaste projectgroep behoren de provincie Drenthe, de Milieufederatie Drenthe, Essent, RENDO Energieservice, de Energiewacht en een aantal gemeenten. Het communicatiebureau Senza uit Groningen is ingeschakeld voor de begeleiding van de samenwerking, de ontwikkeling van het beeldmerk, de web-portal en het campagneplan.

Een belangrijke factor in het geheel is het verkrijgen van een breed draagvlak voor deelname aan het project. Hoe meer deelnemers, hoe sterker het project en het beeldmerk worden.

Het kost de nodige inzet om de partijen op een lijn te krijgen. Samen met de provincie heeft de Milieufederatie Drenthe in 2007 een viertal gemeenten bezocht met als doel de samenwerking bij de gemeentelijke partners bekend te maken en draagvlak voor samenwerking te krijgen. In 2008 zullen we samen met de provincie ook de overige gemeenten bezoeken. De campagne zal in juni 2008 vervolgens provinciebreed van start gaan.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Ontwikkelen van een provinciebrede energiebesparingcampagne in samenwerking met provincie en gemeenten
- Ondersteunen en bekendheid en deelname vergroten van energiebesparinginitiatieven in Drenthe
- Ontwikkeling samenwerking voor gezamenlijke website
- Organiseren koepel van samenwerkende partners (provincie, milieufederatie, een aantal gemeenten, bedrijven).

2.2.6 CO₂-neutrale producten

Omschrijving activiteiten en resultaat

In 2007 heeft de Milieufederatie Drenthe haar inzet voor de realisatie van CO₂-neutrale producten een vervolg gegeven. Dit gebeurt op landelijke schaal in samenwerking met de 12 milieufederaties. Het project heeft als doelstelling om bedrijven Klimaatneutraal te laten opereren. Dat doet een bedrijf door energie te besparen, duurzame energie in te kopen en het restant van de CO₂-emissie te compenseren. Het landelijke project heeft als doel om dit met een groot aantal voorbeeldbedrijven en producten in de markt te zetten.

De inzet van de Milieufederatie Drenthe is daarbij om in ieder geval 2 bedrijven klimaatneutraal te maken en een 'Drents product' klimaatneutraal op de markt te brengen. Daarvoor zijn in 2006 de eerste stappen en een aantal recreatiebedrijven geselecteerd. Als vervolg hierop zijn in 2007 op 5 campingterreinen in Drenthe energiescans uitgevoerd. Daarin is de CO₂-emissie in kaart gebracht. Op basis van deze gegevens is per bedrijf een plan van aanpak ontwikkeld waarin de stappen staan beschreven om klimaatneutraal te worden. Van de vijf campings hebben er vier aangegeven het plan van aanpak ook daadwerkelijk uit te voeren. Zij hebben eind 2007 het plan van aanpak ondertekend. De Milieufederatie Drenthe is verder, in het kader van het landelijke project, betrokken bij de advisering van het bedrijf XS4ALL. Deze internetprovider wil serieus werk maken van het reduceren van de eigen CO₂-emissie. In november 2007 heeft dit bedrijf het concept plan van aanpak ondertekend. Vooral de klimaatneutrale campings hebben in de landelijke en provinciale media tot veel aandacht geleid voor wat betreft het klimaatneutraal ondernemen.

Ook de Milieufederatie zelf wil klimaatneutraal gaan opereren. Veel energiebesparende maatregelen zijn al getroffen en ook zijn we overgegaan tot inkoop van groen gas (van groene stroom was uiteraard al langer sprake). Als vervolgstap willen wij de reiskilometers (auto en trein) vanaf 2008 gaan compenseren.

Het project Klimaatneutraal produceren heeft landelijk veel bereikt. Klimaatneutraal werd één van de bekendste nieuwe begrippen die in 2007 in Nederland zijn geïntroduceerd. Veel bedrijven willen naar aanleiding van dit project werk maken van klimaatneutraal produceren. De stappen die zij moeten zetten om ook daadwerkelijk klimaatneutraal te kunnen worden zijn door het project voldoende bekend geworden. Binnen de landelijke HIER-campagne gaat de term klimaatneutraal ook in de toekomst een belangrijke rol spelen, onder andere in de communicatie naar burgers.

In 2008/2009 wordt het project Klimaatneutraal produceren vervolgd en afgesloten. De later gestarte trajecten met bedrijven worden afgerond en er worden communicatiemiddelen ontwikkeld om bedrijven in de toekomst te ondersteunen bij interne en externe communicatie. Ook wordt de controle op klimaatneutraal produceren verbeterd.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Scans uitgevoerd bij vijf kleine campings in Drenthe
- Scan uitgevoerd bij XS4ALL, Amsterdam
- Plan van aanpak ondertekend door 4 campings
- Media-aandacht voor landelijk project en klimaatneutraal kamperen.

2.2.7 Drenthe rijdt als nieuw!

Omschrijving activiteiten en resultaat

Drenthe rijdt als nieuw is opgezet om de Drentse automobilist kennis te laten maken met de principes van Het Nieuwe Rijden. Door toepassing van Het Nieuwe Rijden kunnen automobilisten tot 10% op hun brandstofrekening besparen. De Milieufederatie Drenthe heeft in 2006 en 2007 samen met Stichting Verkeerseducatie Drenthe een project uitgevoerd om het Nieuwe Rijden in Drenthe op de kaart te zetten

Honderden mensen hebben via avondcursussen kennis gemaakt met de theorie van het Nieuwe rijden en enkele tientallen hebben ook een praktijktraining gevolgd. Daarnaast is een communicatiecampagne uitgevoerd met als resultaat dat er in de regionale media veel aandacht aan het Nieuwe Rijden is besteed.

De activiteiten in 2007 bestonden vooral uit het uitvoeren van een tweede enquête onder de deelnemers, de presentatie van de resultaten van het project (CO₂-reductie) en de overdracht van het initiatief naar Drentse verkeersorganisaties. In januari hebben ook nog een aantal praktijktrainingen plaatsgevonden. In die trainingen zijn ruim 30 mensen onderwezen in Het Nieuwe Rijden.

Uit de in 2007 uitgevoerde enquête onder de deelnemers bleek dat de lessen uit de theoretische cursus redelijk goed zijn blijven hangen bij de deelnemers. Verreweg de meeste respondenten gaven aan één of meerdere onderdelen uit het Nieuwe Rijden bewust(er) toe te passen. De overgrote meerderheid gaf aan de avondcursussen als leerzaam te hebben ervaren.

Uit de enquêtes blijkt verder dat Het Nieuwe Rijden een behoorlijke besparing op brandstof kan geven (tussen de 5 en 10%). Het verstandig omgaan met de rijtechniek kan dus een wezenlijke bijdrage leveren aan vermindering van de CO₂-uitstoot. Het is daarom verstandig om de door ons uitgetroefde benadering van Het Nieuwe Rijden (theorielessen actief naar de mensen brengen) op te schalen.

Eén van de doelstellingen van het project was dat andere organisaties in Drenthe zelf de promotie van het Nieuwe rijden zouden overnemen. Stichting Verkeerseducatie Drenthe heeft dit opgepakt (en 2007 tot het jaar van Het Nieuwe Rijden gemaakt). Het Nieuwe Rijden vormt nu één van de producten die via de SVD worden aangeboden.

Door dit project is Het Nieuwe Rijden in de regio goed op de agenda gezet. Het stokje is overgedragen aan de organisaties die daar het beste een vervolg aan kunnen geven.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- 3 praktijktrainingen Het Nieuwe Rijden
- Tweede enquête Het Nieuwe Rijden
- Afronding en eindrapportage project

2.2.8 Freeze your building

Omschrijving activiteiten en resultaat

Met het project Freeze your building willen wij aandacht vragen voor de grote kansen voor energiebesparing in gebouwen. Het landsbrede project is een initiatief van De 12 Milieufederaties. Ongeveer 24 gebouwen verspreid over Nederland zullen we laten fotograferen door infra-rood camera's. Met deze foto's wordt inzichtelijk gemaakt waar energie/warmte uit de gebouwen sijpelt. Met die kennis worden vervolgens gerichte aanbevelingen gedaan om die warmtelekken tegen te gaan. Probleem, oplossing en financiële consequenties worden in één keer aangeboden aan de eigenaren van de gebouwen. De uitkomsten en mogelijke maatregelen worden daarnaast ook aangeboden aan brancheverenigingen.

De inzet van de Milieufederatie Drenthe in dit project was het vinden en laten fotograferen van minimaal twee opvallende Drentse gebouwen. Al vroeg in 2007 zijn Drentse gebouweigenaren bereid gevonden om in totaal drie gebouwen te laten fotograferen. Het betreft het kantoor van Woonconcept in Hoogeveen, het Drents Museum in Assen en het provinciehuis te Assen. Vanwege de zachte winter van 2006/2007 zijn de eerste foto's van de Drentse gebouwen onvoldoende gelukt. In februari 2008 zijn de infraroodscans wel gelukt.

In april 2008 zijn de concept-rapportages van de Drentse gebouwen opgeleverd. Naar verwachting worden deze rapportages eind april afgerond en zal de presentatie van de resultaten plaatsvinden. Uit alle drie de rapportages komen aanbevelingen voor bouwtechnische aanpassingen en verbetering van isolatie op bepaalde punten.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Intentieverklaring met drie gebouwen in Drenthe: Het Drents Museum, het provinciehuis en het kantoor van Woonconcept in Hoogeveen.
- Eerste metingen begin 2007

2.3.1 Regionale Dubo Consulent en 2.3.2. werkplaats Duurzaam Bouwen

Omschrijving activiteiten en resultaat

De Regionale Dubo Consulent Drenthe (RDC) heeft een aanjaagfunctie vervuld in het bevorderen en implementeren van duurzaam bouwen in Drenthe. Hij heeft belangrijke actoren zoals gemeenten, provincie en marktpartijen ondersteund en hun onderlinge samenwerking bevordert. De RDC was ondergebracht bij de Milieufederatie Drenthe. Zijn werkplan en werkzaamheden zijn uitgevoerd in samenspraak met de provincie Drenthe, VROM / Senter Novem en de partijen die verbonden zijn aan het Platform Duurzaam Bouwen Drenthe.

Het werk van de RDC Drenthe is onderverdeeld in vier hoofdtaken

- het ondersteunen bij regionale thema's
- het ondersteunen bij van beleidsontwikkeling en implementatie van duurzaam bouw bij gemeenten
- het ondersteunen bij dubo-projecten en het onderhouden en
- het versterken van dubo-netwerken.

Hieronder zijn per onderdeel de uitgevoerde activiteiten van de RDC beschreven.

Bijdrage aan de organisatie rondom het manifest Sterk Bouwen

Betrokkenheid bij het manifest Sterk Bouwen, van de gemeenten en bouwpartners in Drenthe, is gekozen als ingang voor het versterken van regionale samenwerking op het gebied van duurzaam bouwen. In 2007 heeft de RDC bijgedragen aan het continueren en versterken van het draagvlak voor het manifest Sterk Bouwen.

Daartoe heeft de RDC in samenspraak met de provincie een aantal werkbijeenkomsten georganiseerd met en voor de betrokken partijen rondom het manifest. De RDC heeft vakinhoudelijke en praktische, organisatorische ondersteuning verleend bij het realiseren deze bijeenkomsten.

De bijeenkomsten stonden in het teken van verdere uitwerking van het manifest en terugkoppeling over de voortgang van geplande activiteiten.

Dit heeft onder andere geresulteerd in een grote bijeenkomst op 22 juni 2007, waar het thema 'stimuleren van de vraag naar duurzaam bouwen' centraal stond. Circa zestig deelnemers hebben kennis genomen van de resultaten van een specifiek op Drenthe gericht onderzoek naar de kansen voor het stimuleren van de vraag. De RDC heeft in samenwerking met prof. Dr. Ir. Anke van Hal inhoudelijk bijgedragen aan het onderzoek. Op de bijeenkomst zijn ook de eerste eigen verklaringen gepresenteerd van manifestpartners en zijn afspraken gemaakt over verdere ondersteuning en inzet van partijen. Tot slot heeft de RDC bijgedragen aan een excursie naar voorbeelden van Sterk Bouwen.

Tijdens de bijeenkomst zijn afspraken gemaakt met provincie en manifestpartners over het opstellen van eigen verklaringen (zie punt 3) en het inrichten van een samenwerkingprogramma (zie punt 2).

Gezamenlijk zijn bouwstenen aangedragen voor verdere ontwikkeling van het samenwerkingsprogramma en de verdere invulling van het manifest Sterk Bouwen.

Op diverse bijeenkomsten en overleggen in kleiner verband zijn de bouwstenen uitgewerkt. De RDC heeft daarbij een vakinhoudelijk ondersteunende rol gespeeld.

Door de bijeenkomsten is het enthousiasme voor en de betrokkenheid bij Sterk Bouwen bij bestuurders, ambtelijke medewerkers van gemeenten en directies van bouwpartners toegenomen.

De RDC heeft ruim 50 partijen actief benaderd voor deelname aan het manifest Sterk Bouwen. Dit betreft met name de voormalige convenantpartners zoals gemeenten, woningbouwcorporaties, brancheorganisaties en ontwikkelaars, maar ook nieuwe partijen waaronder kennis- en opleidingsinstituten.

Verder heeft de RDC activiteiten ontplooid om nieuw elan te geven aan duurzaam bouwen. De RDC heeft ervoor gezorgd dat een beeldmerk voor Sterk Bouwen en een website en vlaggen zijn ontwikkeld. Daarmee heeft Sterk Bouwen een herkenbaar gezicht gekregen en zijn communicatiemiddelen voorhanden.

De RDC heeft verder het initiatief Sterk Bouwen in een presentatie op een gemeenschappelijk overleg van de drie noordelijke staten onder de aandacht gebracht.

Bijdrage aan opzetten van regionaal samenwerkingsprogramma

Een belangrijk speerpunt in 2007 was het verankeren het samenwerkingsprogramma Sterk Bouwen bij de Drentse partijen om de koerswijziging van duurzaam bouwen naar Sterk Bouwen richting en perspectief te geven.

In samenwerking en afstemming met de provincie Drenthe heeft de RDC bijgedragen aan het formuleren van het samenwerkingsprogramma Sterk Bouwen. In meerdere werksessies en door gesprekken met belangrijke partijen uit het veld is een eerste raamwerk voor een samenwerkingsprogramma opgesteld. De provincie Drenthe heeft de intentie uitgesproken om hiervoor capaciteit en middelen vrij te maken. Het concept is eind 2007 afgerond en terugkoppeling met de manifestpartners heeft in maart 2008 plaatsgevonden. De provincie Drenthe is dit proces op eigen verzoek gaan trekken.

Ondertekening voorlopers manifest en ondersteuning opstellen eigen verklaring

De manifestpartners hebben zich uitgesproken voor een maatwerk aanpak. Hieraan is inhoud gegeven door middel van een 'eigen verklaring' waarin de partners aangeven welke ambities zij nastreven en welke activiteiten zij daarvoor gaan uitvoeren. De opbouw van deze verklaring volgt de uitgangspunten van het manifest Sterk Bouwen. Door het formuleren van een eigen verklaring spreekt de partner niet alleen zijn eigen ambities uit, maar maakt deze inzichtelijk voor derden. Het is een hulpmiddel om intern draagvlak te vergroten en duidelijke kaders te stellen om zo richting te geven aan duurzame stedelijke ontwikkeling. Voor een aantal partijen geeft de verklaring houvast om nieuw dubo-beleid te formuleren.

De RDC heeft ondersteuning aangeboden bij het opstellen van de eigen verklaringen door manifestpartners. Met 20 partners die betrokken waren bij het manifest Sterk bouwen zijn gesprekken gevoerd over het opstellen van een eigen verklaring. Tien hebben ondersteuning gehad van de RDC bij het opstellen hiervan, zes partijen hebben een vastgestelde verklaring en vier hebben uitgesproken een verklaring te gaan opstellen. Twee corporaties hebben aangegeven de energieovereenkomst met de provincie als verklaring op te nemen.

De volgende partijen hebben een eigen verklaring opgenomen: gemeente Borger-Odoorn, gemeente Coevorden, gemeente Tynaarlo, gemeente Westerveld, de provincie Drenthe en de Milieufederatie Drenthe.

Bouwend-nederland, BNA, Drenthe College, diverse architecten en adviesbureaus hebben toegezegd een eigen verklaring op te stellen. Twee voorlopende corporaties, SWA (Assen) en Woonconcept (Meppel), hebben aangegeven de eigen verklaring te koppelen aan energieafspraken die met de provincie Drenthe zijn gemaakt.

Het aantal partijen dat te verleiden was tot ondertekening van een verklaring bleek minder groot dan verwacht. Veel partijen namen een wat afwachtende houding aan.

De benaderde partijen geven aan meer behoefte te hebben aan concrete samenwerkingsactiviteiten dan aan een eigen verklaring..

In afstemming met de provincie is naar aanleiding daarvan besloten eerst een stevig regionaal samenwerkingprogramma op te zetten. Op basis daarvan kan worden overgegaan tot het verder verbinden van meer partijen.

Dubo-advies bij bouwprojecten

Ondersteuning bij projecten voorziet in een behoefte van gemeenten en bouwpartijen.

Voor 2007 zijn afspraken gemaakt over ondersteuning met de gemeenten Coevorden, Assen, Tynaarlo en De Wolden. De overwegingen hierbij waren dat de ondersteuning een bijdrage moest leveren aan draagvlakvergroting, vergroten van kennis en versterken van de voorbeeldfunctie voor andere gemeenten.

De gemeente Coevorden heeft ondersteuning gehad bij het opzetten van een stimuleringsregeling energiezuinige bouw. De nieuwe woonwijk Ossehaar heeft als pilot gediend. De regeling is gebaseerd op de regeling voor nieuwbouw in de gemeente Leek, waar samen met een lokale bank een aantrekkelijke financieringsconstructie is ontwikkeld. De RDC heeft inhoudelijk bijgedragen en geadviseerd bij de subsidieaanvraag van de gemeente bij de provincie Drenthe.

Deze subsidie is toegekend om opschaling mogelijk te maken naar andere gemeenten. De regeling is nog in ontwikkeling en de resultaten zijn teruggekoppeld met de manifestpartners.

De gemeente Assen heeft ondersteuning gevraagd voor verschillende ontwikkellocaties. De RDC heeft wel oriënterende gesprekken gevoerd en inbreng geleverd voor een aanpak. Deze ondersteuning is eind 2007 gestopt wegens het beëindigen van het RDC-project. De RDC heeft daarom met het projectbureau Regiovisie Groningen-Assen afspraken gemaakt over verdere ondersteuning van de gemeente Assen.

In de gemeente Tynaarlo is bij de gebiedsontwikkeling rond het dorp Vries (500 woningen) ondersteuning geboden. De RDC heeft in de voorbereiding van een ontwerpessie (charette) bijgedragen aan een brede benadering van duurzaamheid. Tijdens de sessie is met behulp van het computerinstrument DPL een duurzaamheidsscan gemaakt van de voorstellen. De resultaten en ideeën worden meegenomen bij de verdere planontwikkeling.

Eveneens in de gemeente Tynaarlo bij de woningbouwlocatie Zuidoevers Zuidlaardermeer heeft de RDC ondersteuning geboden bij het inrichten van het begeleidingstraject voor particuliere bouwers. De RDC heeft samen met de gemeente een informatiebrochure samengesteld, waarin de toekomstige bewoners worden verleid om extra duurzame woonkwaliteit in hun planvorming te overwegen. Daarnaast is samen met de gemeente een informatiebijeenkomst voorbereid. Over de inzet en begeleiding van kopers zijn werkafspraken gemaakt met een kwaliteitsbegeleider. De daadwerkelijke uitgifte van de kavels bleef achter bij de gemeentelijke verwachtingen. Bij de uitgifte van twee kavels zijn de bewoners en architecten geïnformeerd door de RDC. De aanpak is beschreven en voorlichtingsmateriaal is beschikbaar voor een vervolg. De gemeentelijke kwaliteitsbegeleider kan dit verder oppakken.

In de gemeente De Wolden heeft de RDC ondersteuning gegeven aan het bouwteam voor het woningbouwproject Middelveen IV in Zuidwolde. Het bouwteam heeft in samenspraak met een stichting voor ecologisch bouwen een deel van het plangebied ingevuld. De RDC heeft vakinhoudelijk bijgedragen aan de planvorming en procesaanbevelingen gedaan. Daarnaast heeft de RDC de resultaten uitgedragen op een regionale themabijeenkomst over bewonersparticipatie en duurzaamheid die in samenwerking met de Milieufederatie Groningen is georganiseerd.

In totaal hebben vier gemeenten bij zes bouwprojecten ondersteuning gehad van de RDC.

Netwerkondersteuning

De RDC heeft gemeenten ondersteund bij het opzetten en onderhouden van een netwerk van dubo-organisaties en (markt)partijen. Die partijen kunnen noodzakelijk en stimulerend zijn voor het realiseren van duurzaamheid in het gemeentelijk beleid, planvorming en uitvoering.

De afgelopen jaren heeft de RDC een spilfunctie verworven in het netwerk. Partijen uit het veld wisten de RDC te vinden. Via het landelijke netwerk had de RDC direct toegang tot actuele en relevante informatie over duurzaam bouwen. Voor de regionale partijen functioneerde de RDC als 'makelaar en schakelaar'.

Voor deze spilfunctie bestaan nu zowel landelijk als regionaal geen voorzieningen meer, terwijl er in het veld wel een duidelijke vraag en behoefte is op dit gebied (zie evaluatie).

Evaluatie

De Regionale Dubo Consulente Drenthe heeft de afgelopen jaren een spilfunctie vervuld in het aanjagen en implementeren van duurzaam bouwen in Drenthe. Hij heeft belangrijke actoren zoals gemeenten, provincie en marktpartijen ondersteund en hun onderlinge samenwerking bevorderd. De stand van zaken met betrekking tot het duurzaam bouwen in Drenthe en de plaats en functie van het concept Sterk Bouwen en de RDC functie daarin is in opdracht van de provincie Drenthe eind 2007 door een externe partij geëvalueerd. De RDC heeft ondersteuning gegeven en inhoudelijke bijdragen geleverd aan de evaluatie.

De resultaten van de evaluatie laten zien dat:

- de daadwerkelijke implementatie bij overheid en marktpartijen nog stevige impulsen nodig heeft
- overheden en marktpartijen in de regio behoefte hebben aan samenwerking en ondersteuning

- een sterker 'regulerende' overheid door veel partijen wordt gezien als cruciale factor
- de nieuwe aanpak Sterk Bouwen weliswaar in algemene zin wordt onderschreven, maar dat veel partijen t.a.v. de eigen rol een afwachtende houding aannemen
- partijen zich met name richten op de verdere provinciale invulling van het Manifest en het daaraan verbonden samenwerkingsprogramma
- de ondersteunings- en verbindingfunctie van de RDC en de netwerkbijeenkomsten als positief worden beoordeeld.

De RDC heeft de voorgenomen activiteiten uitgevoerd. Het manifest en het concept Sterk Bouwen zijn in 2007 bij een groot aantal partijen onder de aandacht gebracht maar de verdere concrete vertaling naar eigen inzet/verklaringen en samenwerkingsactiviteiten blijft achter bij de verwachtingen. Partijen nemen hier een wat afwachtende houding aan en kijken daarbij vooral naar de RDC en de provincie. Het aantal beoogde eigen verklaringen is niet gehaald en de partijen zien dit nog te weinig als een uitdagend nieuw concept (het eigen maatwerk als alternatief voor een regionaal convenant en de daaraan verbonden verplichtingen).

Voor het samenwerkingsprogramma heeft de provincie de rol van trekker op zich genomen. De voortgang en terugkoppeling naar de partners is hierbij een punt van zorg. De mix van afwachtende partijen en diverse provinciale vertragingen in het proces heeft de dynamiek van het geheel niet bevorderd. Er ligt bij de partijen wel een duidelijke wens om met concrete samenwerkingsprojecten verder aan de slag te gaan.

Bij de projectondersteuning zijn de beoogde resultaten gehaald. Er is bij de partijen een duidelijke behoefte aan inbreng van specialistische kennis en ook de netwerkfunctie wordt duidelijk gewaardeerd. Het succes en de kracht van RDC-functie is om de goede dubo- partijen in een vroeg stadium van het proces rond concrete bouwopgaven bij elkaar te krijgen. Vervolgens moeten de resultaten van gerealiseerde projecten ook vertaald worden naar de beoogde brede implementatie van duurzaam bouwen in Drenthe. De samenwerking op regionaal niveau en het in stand houden van een regionaal dubo-netwerk zijn daarbij van belang. De RDC heeft hierin tot eind 2007 kunnen voorzien.

De capaciteit voor deze RDC-ondersteuning is in 2007 gehalveerd ten opzichte van voorgaande jaren. Dit betekent dat er naast de RDC-functie meer projectmatige activiteiten zijn uitgevoerd (waaronder de woonmanifestatie).

Aangezien er geen vooruitzichten gegeven konden worden voor een vervolg zijn in de tweede helft van het jaar de algemene RDC-ondersteuningsactiviteiten verder afgebouwd. Alle vervolgvactiteiten op dit gebied zijn gekoppeld aan een provinciaal (samenwerkings-) programma. De doorloop en voortgang van dit geheel liggen momenteel in de handen van de provincie.

Producten

- Beleidsadvisering over duurzaam bouwen aan de 12 Drentse gemeenten en belangrijke marktpartijen
- Ontwikkeling, inbedding en presentatie van het Manifest sterk bouwen
- Het stimuleren en ondersteunen van de ondertekening van het manifest door partijen en ondersteuning bij het opstellen van de eigen verklaring (10 partijen ondersteund en 6 verklaringen gerealiseerd)
- De provinciale werkbijeenkomst en excursie duurzaam bouwen (60 deelnemers)
- Het leveren van dubo-advisering bij zes bouwprojecten van regionaal belang
- Het opzetten van het regionale samenwerkingsprogramma.

2.3.3 Schoner wonen

Omschrijving activiteiten en resultaat

Heeft het meedenken van bewoners over de duurzame invulling van hun leefomgeving zin? Levert bewonersparticipatie een beter product op? En wat vinden bewoners eigenlijk belangrijk in hun leefomgeving? Deze vragen stonden centraal bij het Noordelijke opgezette project 'Slim en comfortabel, duurzaam wonen onder handbereik'. Het doel van dit project was om:

- duurzaamheid van bouwprojecten te vergroten door bewoners te leren om duurzaamheidsaspecten te betrekken bij de het formuleren van hun woonwensen,
- samen met marktpartijen en overheden hiervoor goede randvoorwaarden en een werkmethode te ontwikkelen en
- de opgedane ervaringen te delen met overige gemeenten en bouwpartners.

In totaal zijn drie proefprojecten op vier locaties gestart in de drie noordelijke provincies. De Milieufederatie Drenthe heeft het Drentse aandeel in dit project geleverd. Met twee Drentse gemeenten zijn vervolgens afspraken gemaakt over ondersteuning en aansluiting bij een bouwproject. Het project is geleid door de Milieufederatie Groningen. De gemeente Kollumerwaard nam het Friese deel voor zijn rekening. De resultaten van de Drentse activiteiten en noordelijke samenwerking zijn hieronder beschreven.

Project Middelveen IV/Zuidwolde (gemeente De Wolden)

In de gemeente De Wolden is bij het project Middelveen IV, een nieuwe uitleg in het dorp Zuidwolde, voor 10 woningen ruimte gereserveerd voor het realiseren van extra (dubo) kwaliteit. In de gemeente hebben een aantal bewoners aangegeven hier een ecologisch woonwerkproject te willen bouwen met hoge duurzaamheidsambities.

De gemeente was gebonden aan het gronduitgiftebeleid. Dit beleid stond een voorkeursgunning aan een particulier initiatief niet toe. Met de wethouder en projectleider hebben wij over de gronduitgifte een aantal voorgesprekken gevoerd en de aanbevelingen zijn meegenomen in een plan van aanpak. Eén van de aanbevelingen was om een bouwteam te vormen waarin de bewoners een actieve rol kunnen vervullen. Deze aanbeveling is overgenomen.

Verder hebben wij actief meegedacht over de aanpassing van het ontwerp bestemmingsplan om fysiek ruimte te maken voor het realiseren van het bewonersinitiatief.

Wij hebben een gesprek voorbereid met bewoners en gemeente om het plan van aanpak te bespreken en draagvlak hiervoor bij de bewoners te creëren.

Daarnaast hebben wij inhoudelijk bijgedragen aan een door het bewonersinitiatief georganiseerde bijeenkomst in Zuidwolde, met als doel het breed informeren van bewoners van de het hele dorp over comfortabel, gezond en milieuvriendelijk wonen. Meer dan 40 geïnteresseerden hebben de bijeenkomst bezocht. Als resultaat van de bijeenkomst hebben zich een aantal bewoners verenigd. Deze zijn zich gaan beraden op een organisatievorm en het formuleren van een startdocument met uitgangspunten voor ecologisch bouwen in de gemeente Zuidwolde. Wij hebben aanbevelingen gedaan aan het bewonersinitiatief voor het formuleren van de uitgangspunten en de organisatievorm. Parallel aan het informeren van bewoners hebben wij samen met gemeente gesprekken gevoerd met 3 bouwpartners (een adviesbureau, architectenbureau en een ontwikkelaar) over het plan van aanpak. Het resultaat is dat er een bouwteam is gevormd dat formeel de opdracht heeft van de gemeente om de 10 woningen te ontwikkelen in samenspraak met het bewonersinitiatief. Het bouwteam heeft het startdocument van de bewoners vertaald naar een eerste schetsontwerp. Het schetsontwerp is besproken met het bewonersinitiatief en er zijn vervolgspraken gemaakt over rollen en verantwoordelijkheden.

Om vrijblijvendheid van de bewoners te voorkomen is hun gevraagd om een rechtspersoon op te richten die hun belangen in het project kan inbrengen. Op deze manier is vorm gegeven aan een collectief particulier opdrachtgeverschap. De bewoners hebben inmiddels de stichting ECODOMUS opgezet. De stichting Ecodomus heeft vervolgspraken gemaakt met de gemeente en is gestart met een eigen programma om breed aandacht en draagvlak te creëren voor duurzaam bouwen op lokaal niveau. We hebben een aanvraag voor subsidie bij de provincie Drenthe en de gemeente begeleid. Er is nog geen concrete toezegging voor het subsidiëren van deze stichting. De stichting is inmiddels op eigen kracht actief en is voornemens om blijvend geïnteresseerden te informeren over de mogelijkheden van duurzaam bouwen.

Zuidoevers / Zuidlaardermeer (gemeente Tynaarlo).

In de wijk Zuidoevers worden 25 woningen in het hogere segment gebouwd. De gemeente heeft hoge ambities voor duurzaamheid gekoppeld aan een sterke beeldkwaliteit. De kavels worden door de gemeente uitgeven en particulier ontwikkeld. De gemeente wil in een vroeg stadium de toekomstige bewoners informeren en stimuleren extra (dubo) kwaliteit te realiseren.

De Milieufederatie Drenthe heeft met een beleidsmedewerker van de gemeente hiervoor een plan van aanpak opgesteld. De ingebrachte ambities en aanpak zijn door de gemeenteraad bekrachtigd in een besluit. De Milieufederatie Drenthe heeft in een gesprek met de projectleider van Zuidoevers het plan van aanpak besproken. Het resultaat is dat er afspraken zijn gemaakt over de ontwikkeling van producten en de vorm van ondersteuning aan de bewoners. De gemeente huurt een kwaliteitsbewaker in om de opdrachtgevers te begeleiden en te sturen op extra kwaliteit bij de bouw. De volgende producten zijn ontwikkeld: een informatiebrochure, een website, voorlichtingsavond en één-op-één-gesprekken met bewoners.

De Milieufederatie Drenthe heeft inhoudelijk bijgedragen bij het opstellen van de teksten voor de brochure en de website en gezorgd dat de boodschap voor bouwen met extra kwaliteit op een aansprekende wijze wordt doorgegeven.

De voorlichtingsavond was gekoppeld aan de uitgifte van de kavels en heeft in februari 2007 plaatsgevonden. De brochure is verspreid door middel van een informatiepakket voor potentiële kopers. Een makelaar functioneerde als tussenpersoon. De Milieufederatie Drenthe heeft bijgedragen aan het inhoudelijk voorbereiden van de bijeenkomst en de nazorg. Voor de één-op-één-gesprekken was voorzien in de periode van maart tot augustus 2007. De kwaliteitsbegeleider heeft de gesprekken met de bewoners gevoerd, dit heeft op 3 momenten in het planproces plaatsgevonden: te weten: de initiatief fase, het schetsontwerp en het definitief ontwerp. De Milieufederatie Drenthe heeft verder met de kwaliteitsbegeleider afspraken gemaakt over de ondersteuning en nazorg. Hoewel er veel belangstelling was voor de relatief prijzige kavels is er tot op heden in zeer beperkte mate sprake geweest van daadwerkelijke uitgifte. Slechts twee kopers hebben daardoor gebruik gemaakt van de ondersteuning. De Milieufederatie Drenthe heeft bewoners en architecten geïnformeerd in een aanvullend gesprek. Monitoring heeft nog niet plaatsgevonden omdat de uitgifte sterk achterbleef bij de verwachtingen. De gemeente beraadt zich momenteel op bijstelling van het plan.

Noordelijke evaluatie en uitdragen resultaten

Tussen de noordelijke initiatieven, gericht op bewonersparticipatie bij ruimtelijke planontwikkeling in Groningen en Friesland heeft afstemming plaatsgevonden over het gemeenschappelijk uitdragen van de resultaten. Om ervaring op te doen en om van elkaar te leren zijn de handen ineen geslagen. In totaal zijn drie proefprojecten op vier locaties gestart in de drie noordelijke provincies. In Friesland dachten belangstellenden en bewoners mee over de invulling van een nieuwe wijk in het dorp Oudwoude. In Groningen legden potentiële bewoners hun wensen op tafel voor Meerstad, een nieuwe stad van 10.000 woningen.

We hebben gezamenlijk een debat georganiseerd over de zin en onzin van bewonersparticipatie bij ruimtelijke opgaven. Dit heeft op 29 maart 2007 plaatsgevonden. Zo'n 40 professionals hebben hieraan deelgenomen.

De conclusies en aanbevelingen uit de ervaringen die zijn opgedaan in de projecten zijn verwoord in een gezamenlijke publicatie 'bewoners aan het woord'.

De publicatie is in Drenthe onder de aandacht gebracht en breed verspreid onder gemeenten en bouwpartners.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Begeleiding bewonersparticipatie in bouwprojecten, informatiebrochure
- Een website, voorlichtingsavond en één-op-één-gesprekken met bewoners in Tynaarlo
- Begeleiding bouwteam en bewonersstichting De Wolden
- Noordelijke evaluatiebijeenkomst (40 deelnemers)
- Voorlichtingsbrochure met samenvatting aanpak en resultaten

2.3.4 Woonmanifestatie

Omschrijving activiteit en resultaat

De Drentse woonmanifestatie 2007 had als oogmerk om de voordelen van duurzaam bouwen onder de aandacht te brengen van woonconsumenten en andere belangstellenden. Het uitgangspunt daarbij is dat de 'woonconsument' door het zien en concreet ervaren van voordelen van duurzaam bouwen geïnspireerd raakt en enthousiast wordt.

De woonmanifestatie 2007 is gecombineerd met de introductie van het concept Sterk Bouwen. De basisgedachte achter dit concept is dat het duurzaam bouwen via een marktgerichte aanpak een bredere toepassing kan vinden. Via het overbrengen en uitdragen van bewonerservaringen en aansprekende voorbeeldprojecten kan de vraag naar duurzaam bouwen worden bevorderd. Bij het organiseren is gebruik gemaakt van de woonmanifestaties die eerder zijn gehouden in Noord-Brabant (2004) en Flevoland (2005).

We wilden met dit project

- dertig (woning)projecten zichtbaar maken en beschrijven voor potentiële eigenaren en belangstellenden;
- samenwerken met 20 marktpartijen uit de bouwkolom;
- minimaal 500 bezoekers en de nodige media-aandacht voor duurzaam bouwen bereiken.

Het in het project beoogde aantal locaties en samenwerkingspartners is bereikt. De Open Dag/woonmanifestatie is conform de opzet en planning georganiseerd. Het geheel is gecombineerd met de introductie van het concept Sterk Bouwen. Alle voorbeeldprojecten zijn door de TU Delft beschreven en via een website ontsloten.

Het totaal aantal bezoekers van de woonmanifestatie en de media-aandacht bleef ruim onder de verwachtingen. Positieve uitschieters waren een uitgebreide (paginagrote) reportage in de woonbijlage van het Dagblad van het Noorden en hoge bezoekersaantallen op de locaties die hierin waren belicht. Daarmee is er wel sprake van een positief indirect bereik. Verder bleek uit de evaluatie dat de bezoekers tevreden waren met de geleverde informatie en daar ook zelf verder mee aan de slag konden.

In de evaluatie met de samenwerkingspartners klonk enerzijds de teleurstelling over de lage bezoekersaantallen door, maar ook enthousiasme voor deze voorlichtingsformule.

De tegenvallende effecten lijken niet verbonden te zijn aan de organisatie van de dag, maar meer aan het concept van de woonmanifestatie. Het aanbieden van een groot aantal locaties op 1 dag heeft een onvoldoende bereik en sluit mogelijk ook onvoldoende aan bij de vraag en wensen van de doelgroep. Een regelmatige openstelling van voorbeeldlocaties door het jaar heen, in combinatie met het aanbieden van informatie rond bepaalde thema's en een gerichte mediastrategie lijken kansrijker. De algemene betrokkenheid van gemeenten en marktpartijen blijft verder een punt van zorg. Deze marktpartijen blijken niet gemakkelijk mee te krijgen in een marktgerichte benadering. Het enthousiasme van de partijen die meewerkten is en blijft wel groot. Deze betrokkenen geven aan een duidelijke behoefte te hebben aan een regionaal netwerk, waarin kennisuitwisseling en onderlinge ondersteuning tot hun recht komen.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Organisatie open dag duurzame gebouwen
- Samenwerking met 36 marktpartijen en gebouweigenaren
- Beschrijving 16 gebouwen en ontsluiting van deze dubo-voorbeelden op een website
- Open dag met 20 gebouwen, bus en fietsroutes, 180 bezoekers
- Website open dag
- Duurzaam bouwen special woonbijlage Dagblad van het Noorden
- Evaluatie onder bezoekers
- Evaluatiebijeenkomst met deelnemende partijen en verslag.

Thema Kerntaken en milieucommunicatie

3.1.1 Ondersteuning netwerk natuur- en milieuvrijwilligers

Omschrijving activiteiten en resultaat

De actieve betrokkenheid van mensen is de basis voor ons werk. Wij investeren hierin door lokale natuur- en milieugroepen en burgers structuur en ondersteuning te bieden.

De activiteiten op dit gebied bestaan uit het informeren en activeren van groepen en bij hen aangesloten vrijwilligers en het vraaggericht ondersteunen van groepen.

Doel is het ondersteunen en versterken van het netwerk van vrijwilligersgroepen, leidend tot meer activiteiten gericht op burgers, gemeenten en andere externe doelgroepen.

In 2007 zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Door het uitbrengen van een digitale nieuwsbrief, specifiek gericht op alle actieve vrijwilligers in het groepennetwerk, is gericht informatie gegeven over actuele natuur- en milieuonderwerpen. Elk bericht in de nieuwsbrief ging of over de activiteiten van vrijwilligersgroepen zelf (voorbeeldfunctie) of bevatte ideeën voor concreet handelingsperspectief. In 2007 zijn vier nieuwsbrieven uitgebracht naar ca. 230 vrijwilligers. Daarnaast is regelmatig contact met vrijwilligers over lopende zaken waarbij de milieufederatie de rol van advies en hulp vervult
- Ondersteuning van de in 2006 opgerichte groep Platform Assen Groen. Dit platform van in stedelijke natuurontwikkeling geïnteresseerde burgers heeft in 2007 de voortgang van de uitvoering van het Groenstructuurplan gevolgd; o.a. heeft een overleg met de betrokken ambtenaren plaatsgevonden
- Ondersteuning groepennetwerk rondom de bouwopgave voor Roden, die zich inzet voor de woon- en leefomgeving in en om de dorpen van de gemeente Noordenveld
- De milieufederatie heeft op verzoek van de gemeente Assen deelgenomen aan de klankbordgroep die was ingesteld voor de advisering rondom het Natuur- en Groenjaar van de gemeente. Onder het netwerk van de milieufederatie zijn ideeën voor dit groenjaar verzameld
- De in het kader van het Natuur- en Groenjaar door de gemeente Assen ingestelde subsidieregeling vormde de aanleiding tot het doen van een voorstel voor het samen met het lokale netwerk van vrijwilligersgroepen vormgeven van een Groene Kaart Assen. De kaart zal inwoners stimuleren te voet of per fiets te recreëren in de directe omgeving, de waarde van de plaatselijke natuur onder de aandacht brengen, waardoor mensen eerder voor de belangen daarvan zullen opkomen en bijdragen aan de bekendheid van lokale groepen en hun activiteiten. De kaart is samen met de gemeente geproduceerd en zal in het voorjaar van 2008 verschijnen
- Op 31 augustus hebben wij de jaarbijeenkomst georganiseerd. Er waren 40 deelnemers van 18 verschillende organisaties aan deze jaarvergadering en excursie, die dit keer plaatsvond in Mantinge en omgeving. Er is een bezoek gebracht aan het Mantingerzand (plan Goudplevier) en aan een biologisch dynamische geitenkaasboerderij. De deelnemers spraken na afloop hun waardering uit over de bijeenkomst
- Deelname aan bijeenkomsten van Vrienden van het Asserbos, Fietsersbond Assen, Platform Duurzaam Meppel, Milieugroep Aa en Hunze, Werkgroep Avifauna Drenthe.

3.1.2 Coördinatie natuurbescherming

Omschrijving activiteiten en resultaat

De Milieufederatie Drenthe is het centrale aanspreekpunt op het gebied van natuurbescherming. Daarnaast spelen wij een belangrijke rol in het afstemmen van de activiteiten van de verschillende organisaties en in een zo efficiënt mogelijke verdeling van het natuurbeschermingswerk, onder meer via het natuurbeschermingsoverleg, dat door ons wordt georganiseerd en voorgezeten. Onder deze activiteit valt ook de organisatie van een jaarlijkse excursie voor statenleden, waarin bepaalde thema's / onderdelen door de gezamenlijke natuurbeschermingsorganisaties worden toegelicht.

In 2007 heeft het natuurbeschermingsoverleg acht keer plaatsgevonden. Belangrijke terugkerende onderwerpen zijn gebiedsgericht beleid, ruimtelijke zaken en het natuurbeleid. Dit jaar zijn in het overleg de aanwijzing van Natura 2000-gebieden en wijzigingen in het Gebiedsplan Natuur- en landschapsdoelen besproken. Ook heeft afstemming plaatsgevonden over onze inbreng in onder andere de tracékeuze van de robuuste verbindingzone Sallandse Heuvelrug – Drents Plateau en het beheer- en inrichtingsplan voor het gebied Havelte-Oost. Tenslotte zijn grotere bestemmingsplannen, zoals buitengebied Westerveld en buitengebied Midden-Drenthe besproken.

Gezamenlijk met Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en het IVN Consulentenschap hebben we in september voor leden van Provinciale Staten een excursie georganiseerd met als thema natuurbeleid. Op dit moment speelt in Drenthe de aanwijzing van 14 Natura 2000-gebieden. Daarnaast wordt gewerkt aan de realisering van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Tijdens de excursie kregen de statenleden inzicht in de mogelijkheden voor een integrale gebiedsgerichte aanpak in het gebied tussen het Fochteloërveen en het Drents-Friese Wold. Deze aanpak kan winst opleveren voor natuur, landbouw en recreatie. Ook was er aandacht voor de natuurwaarden van het Hijkerveld en het Witterveld. Tijdens de excursie hebben wij laten zien dat de milieucondities op dit moment niet optimaal zijn voor behoud en ontwikkeling van de natuurwaarden van deze gebieden. Er is daarom een verankering van het natuurbeleid noodzakelijk in het ruimtelijk beleid.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Acht keer provinciaal natuurbeschermingsoverleg
- Excursie voor statenleden over natuurbeleid

3.1.3 Ombudswerk natuur en milieu

Omschrijving activiteiten en resultaat

Ombudswerk doen we om natuur- en milieubeleid zo toegankelijk mogelijk te maken, wat essentieel is voor het kunnen motiveren en enthousiast maken van mensen, die zich willen inspannen voor natuur en milieu. Deze activiteit draagt ook bij aan het kunnen signaleren van knelpunten / problemen bij de uitvoering van het natuur- en milieubeleid. In 2007 zijn er vooral op het gebied op milieu veel vragen bij de milieufederatie terechtgekomen. Het ging daarbij vooral om vragen en adviezen omtrent bedrijven en vergunningen. Op het gebied van natuur werden dit jaar relatief weinig vragen gesteld aan de milieufederatie.

Eén van de meest in het oog springende zaken in dit werk waren de activiteiten rond het TT-circuit. De geluidsoverlast is daarbij in het geding. We hebben ons samen met Stichting Het Drentse Landschap en diverse groepen sterk gemaakt voor handhaving van de geluidplafonds die voor dit circuit zijn opgesteld en ons verzet tegen (nieuwe) activiteiten waarmee deze plafonds in onze beleving steeds verder worden opgerekt. De organisatie van een soort formule 1 autoraces, in de vorm van de zgn. Champ Cars, vormde voor ons een dieptepunt, waarbij wij ons tot aan de rechtbank - tot ongenoegen van veel circuitliefhebbers - tegen hebben verzet. De races zijn toch doorgegaan en hebben geleid tot de ons voorspelde te hoge geluidbelasting en nieuwe klachten.

Ons belang is daarbij bescherming van het aanliggende Witterveld, dat vanwege zijn waarde tal van beschermingspredikaten heeft gekregen als natuurgebied en de geluidsoverlast die omwonenden al jaren ervaren.

We hebben met de provincie diverse malen overleg gevoerd over een ander meer integrale geluidaanpak van het gebied. Dit idee is weliswaar omarmd maar nog steeds niet opgepakt. De provincie is inmiddels wel tot een strengere handhaving overgegaan, waarbij ook dwangsommen worden gehanteerd. Dit geeft aan dat er ook alle aanleiding is om iets te doen aan het lawaai rond dit circuit.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Telefonische milieu-informatie en doorverwijzing. Op milieugebied betrof dit in 2007 zo'n 45 telefoontjes en e-mails. Op het gebied van het natuurbehoud betrof dit in 2007 zo'n 15 telefoontjes en e-mails
- Ondersteuning en informatievoorziening in lokale zaken. In 2007 betrof dit o.a. de handhaving rond vuurwerk, bodemsanering in Assen, oprichting van een stichting ten behoeve van duurzaam watergebruik in Coevorden e.o. en informatievoorziening over de oprichting van een biomassacentrale in Coevorden. Daarbij was bij het natuurbehoud de bomenkap in de provincie weer een terugkerend item.
- Advies, bemiddeling en overleg. In 2007 betrof dit onder andere: geluidsoverlast TT-circuit, advisering van een particulier t.b.v. de start van een Drents netwerk rond klimaatverandering, bemiddeling rond alternatieve afvalbehandelingsinstallaties, acties van omwonenden rond de vuilverbrandingsplannen van Essent Wijster en advisering van omwonenden bij indiening bezwaren tegen activiteiten van de NAM rond Schoonebeek. Daarnaast is ten behoeve van de aanleg van het fietspad door de Drentse Aa tussen Eelde en Zuidlaren bemiddeld tussen gemeente en bezwarenmakers. Uit het overleg is naar voren gekomen dat met enkele aanvullende maatregelen de bezwaren konden worden weggenomen. De aanvullende maatregelen zijn in het voorstel opgenomen. Bij het ter inzage leggen van het definitieve voorstel hebben de bezwaarmakers de procedure niet doorgezet.

3.2.1 Milieubewustwordingsactiviteiten algemeen

Algemeen

Persberichten 2007

4-12-2007: Vier Drentse campings gaan klimaatneutraal
14-11-2007: Energiebesparing levert Drentse bedrijven duizenden euro's op
7-11-2007: Inwoners provincie dragen ideeën aan voor een mooier landschap
25-10-2007: Milieufederatie wil lichtreclames 's nachts uit
25-10-2007: Autobedrijf te Nijveen dooft verlichting in Nacht van de Nacht
22-10-2007: Beleef de Nacht van de Nacht
28-09-2007: Derde Nacht van de Nacht op 27 oktober 2007
12-09-2007: Perspectieven voor gezamenlijke ontwikkeling van natuur en recreatie in Drenthe
15-06-2007: Open Dag Sterk Bouwen
16-04-2007: 'Ode aan de ruimte' in gebied Roden-Leek op landelijke ruimtedag
02-04-2007: Oproep aan Cramer: stel een moratorium in op bedrijventerreinen
20-03-2007: Unieke samenwerking voor energiebesparing bij bedrijven in Drenthe
26-02-2007: Een kiek op Drenthe op 46 meter hoogte!
21-02-2007: Nieuw en uniek in Nederland: klimaatneutraal kamperen in Drenthe
16-02-2007: Provinciaal verkiezingsdebat over woningbouw 22 februari
13-02-2007: Meer bedrijven met minder ruimte
31-01-2007: Drenthe heeft overschot bedrijventerreinen
18-01-2007: Inwoners Drenthe wijzen misplaatste hoogbouw in landschap af

Omschrijving activiteiten en resultaat

Als milieufederatie vervullen wij de rollen 'stem van natuur en milieu' en woordvoerder voor de natuur- en milieuorganisaties in Drenthe. Hieruit voortvloeiend spelen we in op actuele ontwikkelingen en hebben we een rol in de opinievorming op het gebied van natuur en milieu. Daarbij hoort een 'open' en actief communicatiebeleid. Dat houdt bijvoorbeeld in dat we inspelen op vragen vanuit de media en zoveel mogelijk tegemoetkomen aan verzoeken om voorlichting over standpunten/activiteiten die betrekking hebben op onze werkterreinen.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- In 2007 hebben we 18 (eigen) persberichten uitgegeven (zie kader) en ruim 30 nieuwsberichten geplaatst over actuele natuur- en milieu-items.
- Deelname adviesgroep Leren voor Duurzaamheid (3 bijeenkomsten waarin circa 60 projectinitiatieven van advies beoordeling zijn voorzien)
- Media-aandacht voor diverse actuele onderwerpen en projecten, zoals de Nacht van de Nacht (weer toename deelnemers t.o.v. 2006), Sterk Bouwen, Energiebesparing bij bedrijven, Hier Klimaatneutraal, Zuinig op Ruimte, Intergemeentelijk Structuurplan (IGS) Leek-Roden en Natuurlijke Recreatie. Onze activiteiten en uitingen hebben geleid tot uiteenlopende media-aandacht: artikelen in het Dagblad van het Noorden, interviews voor RTV Drenthe. Ook zagen we onze nieuwsberichten vaker terug op sites van anderen, zoals nieuwssites, sites van samenwerkingspartners, provincie Drenthe en de Drentse gemeenten.

Website

Omschrijving activiteiten en resultaat

Onze website www.mfdrenthe.nl werd in 2003 gelanceerd. In de afgelopen jaren is de website uitgegroeid tot één van onze belangrijkste communicatiemiddelen. Via onze website verzorgen we de nieuwsvoorziening aan onze doelgroepen en aan ons verbonden organisaties. Ook wordt de site in de diverse campagnes in beeld gebracht en worden deelsites voor projecten/campagnes aan onze website gekoppeld. Uit de toename van het aantal bezoekers, valt op te maken dat de website duidelijk in een behoefte voorziet. De huidige site vervult echter vooral een informerende rol. Die willen wij uitbreiden naar ook een interactieve. Op die manier gaan we mee in de ontwikkelingen van de nieuwe media en kunnen nieuwe communicatiemethoden worden toegepast in ons werk.

In 2007 zijn we gestart met het bouwen van een nieuwe website, binnen een CMS (Content Management Systeem). Het CMS is onderhoudsvriendelijker, biedt meer mogelijkheden voor het toegankelijker maken van informatie en geeft meer interactieve toepassingsmogelijkheden. Ook wordt er een digitale nieuwsbrief gekoppeld aan de website.

Deze nieuwsbrief zal alle aan ons verbonden groepen, organisaties en individuen informeren over actuele natuur en milieuzaken en onze standpunten daarin. Ook biedt het CMS mogelijkheden voor het (eenvoudig) bouwen van subsites en/of digitale nieuwsbrieven voor projecten en campagnes, waardoor het beheer en de toepassing efficiënter worden en er ook themagericht gecommuniceerd kan worden naar de verschillende doelgroepen toe. Tot slot wordt het CMS (website en nieuwsbrief) samen met de Milieufederatie Groningen gebouwd. Dit houdt in dat we in het netwerk elkaar meer kunnen ondersteunen en tevens vervangen. Dit komt ten goede aan de efficiëntie en vermindert de kwetsbaarheid.

In 2007 zijn we gestart met het bouwen van de nieuwe website. De verwachting was deze in 2007 nog te kunnen lanceren maar het kostte meer ontwikkelingstijd dan verwacht. Wij verwachten dat deze site medio 2008 online gaat.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Nieuws- en informatievoorziening via de website www.mfdrenthe.nl
- Per maand: gemiddeld 11.000 bezoekers en 77.000 hits.

Nieuwsbrief

Omschrijving activiteiten en resultaat

De Nieuwe Klabats, onze papieren nieuwsbrief, bestaat sinds 1986. Het blad werd vier maal per jaar uitgegeven en verstuurd naar meer dan 900 abonnees: opinieliders en mensen die in hun vrije tijd of via hun werk direct of indirect betrokken zijn bij besluitvormingsprocessen met betrekking tot milieuzaken. In de Nieuwe Klabats stonden artikelen over actuele onderwerpen met een opiniërend karakter van zowel onze eigen organisatie als het Drentse milieuveld. Daarnaast publiceerden wij korte achtergrondartikelen.

Met veel plezier heeft de Milieufederatie Drenthe 22 jaar lang de Klabats uitgegeven. De lezersenquête liet zien dat de Klabats in een duidelijke behoefte voorzag. De Klabats is echter vanwege de kosten en de productietijd niet langer de beste weg om onze lezers van nieuws te voorzien. We hebben de uitgave van onze Klabats dan ook beëindigd.

Om onze doelgroepen en aangesloten groepen van actuele en opiniërende nieuwsberichten over natuur en milieu in en uit Drenthe te kunnen blijven voorzien, hebben we gekozen voor een digitale nieuwsbrief van de Milieufederatie Drenthe. De ontwikkeling en uitgave van deze nieuwsbrief is gekoppeld aan de bouw van onze website. Door gebruik te maken van een digitale vorm kunnen onze doelgroepen sneller en vaker van nieuws voorzien. De nieuwe digitale nieuwsbrief **Ziezo!** wordt begin april 2008 gelanceerd.

Naast de digitale nieuwsvoorziening beraden wij ons op een 'plof op de mat' uitgave, waarmee wij de doelgroepen regelmatig op de hoogte brengen van onze activiteiten en campagnes. Dit wordt in 2008 nader uitgewerkt.

3.2.3 Het natuur en milieuforum (De Groene Peiler)

Omschrijving activiteiten en resultaat

De Milieufederatie Drenthe wil Drentse burgers, professionals en deskundigen betrekken bij concrete onderwerpen en hen actief laten meedenken over de keuze en uitvoering van oplossingen. Op deze wijze geven we het debat in Drenthe over natuur- en milieuzaken ook weer nieuwe voeding. Daarbij staan niet zozeer problemen, maar oplossingen centraal.

In 2007 is het Drentse initiatief om te werken met een digitaal natuur- en milieupanel, met ondersteuning van het ministerie van VROM, verbreed tot een landelijk programma voor alle provinciale milieufederaties. Dit heeft de Milieufederatie Drenthe de mogelijkheid gegeven haar eigen digitale panels verder op te bouwen en bovendien het beheer ervan te professionaliseren. Het panel is in dit verband omgedoopt tot 'De Groene Peiler'.

Bij de start van het landelijke programma zijn de Drentse panelleden beschikbaar 'overgezet' naar het nieuwe, verder geprofessionaliseerde panelstelsel dat is opgezet met behulp van marktonderzoeksbureau 'B&N PanelWizard'.

Naast het overzetten van reeds geworven panelleden zijn gedurende het jaar diverse activiteiten uitgevoerd om het aantal panelleden verder te verhogen met behulp van enkele gerichte wervingsacties, waarbij gebruik werd gemaakt van landelijk ontwikkelde wervingsmiddelen (website, freecards, advertenties etc.). Dit heeft in totaal zo'n 100 nieuwe panelleden opgeleverd, zodat er eind 2007 ongeveer 500 panelleden deelnemen aan het Drentse Natuur- en Milieupanel.

In 2007 zijn er vier onderzoeken uitgevoerd door middel van het natuur- en milieupanel van Drenthe:

- Hoogbouw in Drenthe
- Energiebesparing
- Kwaliteit van het landschap
- Klimaat en energie

De resultaten van deze onderzoeken zijn door de milieufederatie gebruikt binnen verschillende inhoudelijke projecten. Daarnaast zijn de resultaten een aantal keer verschenen in provinciale media (RTV Noord en Dagblad van het Noorden) waarmee aandacht kon worden getrokken voor het onderzochte thema. Gemiddeld genomen was de respons op deze onderzoeken hoog (> 60%), waardoor de resultaten een voldoende betrouwbaar beeld gaven van de mening van natuur- en milieugeïnteresseerden in Drenthe. Uit de samenstelling van de panels blijkt bovendien dat burgers die voorheen nog geen binding hadden met de Milieufederatie Drenthe zich nu hebben aangesloten, waarmee een nieuwe groep burgers betrokken is bij onze activiteiten.

Producten (meetbare prestaties / indicatoren)

- Het natuur- en milieupanel is verder geprofessionaliseerd met behulp van B&N PanelWizard;
- In het natuur- en milieupanel zitten inwoners van Drenthe die niet eerder verbonden waren aan de milieufederatie;
- Er hebben zich plm. 100 nieuwe panelleden aangemeld;
- Er zijn 4 onderzoeken uitgevoerd in het bestaande panel;
- Met de onderzoeken is input geleverd aan enkele inhoudelijke projecten en is de nodige publiciteit behaald;